COMORILE PUSTIEI

Sfântul

Grigorie de Nyssa

Opt omilii la Fericiri

EDITURA ANASTASIA

Concepția grafică: Doina DUMITRESCU

Traducere și schiță biografică de
Pr. Sandu Gh. STOIAN

Editor: Sorin DUMITRESCU

Str. Venerei 13, sector 2, București, tel./fax: 2116745/2108549

ISBN: 973-9374-45-X

COMORILE PUSTIEI **31**

Opt omilii la Fericiri

ale celui între Sfinți Părintelui nostru

Grigorie de Nyssa

Colecția „Comorile Pustiei”
alcătuită la inițiativa unor monahi români
de la Sfântul Munte Athos,
apare cu binecuvântarea
Î.P.S. NICOLAE,
Mitropolitul Banatului

Colecție coordonată de Ignatie Monahul

OMILIA ÎNTÂI

„Iar văzând mulțimile, Iisus S-a suit în munte și, așezându-Se, ucenicii Lui au venit la El. Și deschizându-Și gura, îi învăța zicând: Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor." (Mt. 5, 1-3)

Domnul Se urcă pe munte, iar noi să-L urmăm, strigând împreună cu Isaia: „Veniți să ne suim în muntele Domnului" (*Is.* 2, 3), și, de suntem istoviți de păcate, „să ne întărim mâinile slabe și genunchii slăbănogiți" (cf. *Is.* 35, 3), cum ne învață profetul. Căci, de vom ajunge pe vârf, vom afla pe Cel ce vindecă orice boală și orice slăbiciune, pe Cel ce ia asupra Sa neputințele noastre și poartă bolile noastre (cf. *Is.* 53, 4). Să ne grăbim și noi în acest urcuș, ca să ajungem cu Isaia în vârful nădejdii, să privim de jur-împrejur toate acele bunătăți pe care Cuvântul le arată celor ce-L urmează spre înălțime.

Să ne deschidă și nouă gura Dumnezeu Cuvântul și să ne călăuzească spre tâlcuirea acestor lucruri, pe care și numai a le auzi este o adevărată fericire.

„Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor." Dacă vreun om oarecare, poftitor de aur, ar găsi niște scrieri care arată locul

unde se află o comoară, iar acest loc ar pune înaintea celui ce o dorește multă sudoare și încordare, oare s-ar moleși acela în osteneala lui, oare ar disprețui el câștigul și ar socoti mai plăcută ferirea de orice oboseală decât bogăția lui? Aceasta nu se va întâmpla, ci, dimpotrivă, își va chema toți prietenii, strângându-și multe ajutoare, ca să pună stăpânire pe comoara ascunsă.

Aceasta, fraților, este comoara pe care o binevestește Sfânta Scriptură, iar bogăția ei este ascunsă sub întunericul neînțelegerii. Aceia care râvnim după aurul cel curat să ne folosim de mulțimea rugăciunilor ca de multe mâini lucrătoare și să ni se descopere bogăție și să împărțim între noi comoara pe care fiecare o va primi întreagă. Căci virtutea se împarte tuturor celor ce o doresc, dar se dă întreagă fiecăruia, nemicșorându-se între cei ce i se fac părtași.

La împărțirea bogăției pământești, cel ce ia mai mult decât i se cuvine face nedreptate celorlalți, căci cel ce-și mărește partea lui micșorează partea celui împreună-părtaș. Dar bogăția duhovnicească este la fel ca soarele, care se împarte tuturor celor ce-l văd și vine întreg la fiecare. Fiecare nădăjduiește un câștig egal din osteneală, fiecăruia îi este deplin ajutorul pentru cererile din rugăciuni.

Să cugetăm mai întâi ce este fericirea. Fericirea este, după convingerea mea, întregul tuturor celor desemnate prin numirea de bine și din care nu lipsește nimic din ceea ce împlinește dorirea după bine. Să lămurim înțelesul fericirii și prin alăturarea ei de ceea îi ce este opus. Opusul fericirii este nefericirea. Nefericirea este oboseala în suferințele dureroase și involuntare. Iar starea lăuntrică a celor care trăiesc fericirea este întru totul opusă stării celor ce trăiesc nefericirea. Fericitul se bucură și se veselește de cele la care participă, iar nefericitul este necăjit și îndurerat de cele ce i se întâmplă.

Fericit cu adevărat este numai Dumnezeu. Căci, dincolo de ceea ce presupunem noi că este Dumnezeu, fericirea înseamnă viața curată, binele negrăit și neînțeles, frumusețea de nedescris, seninătatea mulțumirii prin sine, înțelepciunea și puterea Sa; lumina adevărată, izvorul a toată bunătatea; stăpânirea care covârșește totul; Singurul vrednic de iubit, Cel ce e mereu Același; veselia neîncetată; bucuria veșnică; Cel despre care nimic nu se poate spune după merit, chiar de s-ar spune toate câte se pot spune. Căci înțelegerea nu poate cuprinde pe Cel ce este. Chiar dacă am putea înțelege ceva din cele mai înalte despre El, nu putem spune nici un cuvânt din cele ce înțelegem.

Dar, deoarece Acela Care l-a întocmit pe om l-a creat după chipul Său, poate fi considerat în al doilea rând fericit cel ce se împărtășește de Cel Care poartă numele fericirii adevărate prin ființă – omul. Precum în ceea ce privește frumusețea trupească, originalul frumuseții se află în persoana vie și reală, iar pe locul al doilea stă icoana, în-chipuirea frumuseții prime, asemenea este și natura omenească: ca este chipul fericirii aflate deasupra tuturor celor ce sunt și poartă pecetea frumuseții celei bune, când oglindește în sine semnele fericirii.

Dar, cum urâciunea păcatului a întinat frumusețea chipului, a venit Cel ce ne-a spălat în apa vie și purtătoare spre viața veșnică, iar noi am lepădat urâțenia pricinuită de păcat și ne-am înnoit după Modelul Cel fericit. Și, întocmai cum în arta picturii cunoscătorul le arată celor necunoscători că înfățișarea frumoasă este aceea care este îmbinată din părți de un anumit fel – părul de un anumit fel, ochii, sprâncenele, forma obrajilor după o anume întocmire –, iar toate laolaltă alcătuiesc frumusețea, la fel și cel ce zugrăvește sufletul nostru prin compararea cu Singurul fericit descrie prin cuvânt, ca într-un tablou, cele ce împreună alcătuiesc fericirea. Și zice la început: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor".

Dar ce folos vom avea din dărnicia Lui, dacă nu ni se va lumina înțelesul cuprins în cuvânt? E ca și în medicină, unde multe din leacurile prețioase și greu de aflat rămân nelucrătoare pentru cei ce nu le cunosc, până când nu primim lămurirea științei doftoricești. Deci, ce înseamnă a fi sărac cu duhul, ca să putem dobândi Împărăția cerurilor? Din Sfânta Scriptură cunoaștem două feluri de bogății: una vrednică de dorit, alta vrednică de osândit. E vrednică de dorit bogăția virtuților, e osândită cea materială și pământească, pentru că prima este o avuție a sufletului, iar a doua e făcută pentru amăgirea simțurilor. De aceea Domnul nu îngăduie agonisirea ei, ca una ce e primejduită de viermi și de furi, ci ne poruncește să râvnim spre îmbogățirea celor înalte, pe care nu le poate atinge puterea nimicitoare. Prin vierme și fur a arătat Domnul pe jefuitorul comorilor sufletului.

Opusul sărăciei este bogăția. După cum Sfânta Scriptură desemnează două feluri de bogății, tot așa există și două sărăcii: una vrednică de lepădat și una care ne fericește. Cel ce e sărăcit de neînfrânare, cel sărac în averea cinstită a dreptății sau în înțelepciune ori în cumințenie, cel ce se află sărac și lipsit de oricare alt mărgă-

ritar de mare preț este nefericit din pricina însetoșării sale și nenorocit din pricina lipsirii de cele prețioase.

Dar cel ce de bunăvoie se sărăcește pe sine de cugetările rele și nu agonisește în vistieriile lui nimic din giuvaerurile diavolești, ci arde cu duhul și prin aceasta își adună sărăcirea în păcate, este cel pe care Cuvântul îl fericește pentru sărăcia lui, al cărei rod este Împărăția cerurilor.

Dar să ne întoarcem la comoară și să nu ne oprim din lucrarea de descoperire a ei, ci, asemenea unui miner, să scoatem la lumină prin cuvânt ceea ce este ascuns. „Fericiți cei săraci cu duhul". Într-o oarecare măsură, (...) ținta vieții întru virtute este asemănarea cu Dumnezeu. Dar nepătimirea și neîntinarea scapă cu desăvârșire posibilității de imitare a oamenilor, căci este cu neputință vieții pătimitoare să se asemene firii nepătimitoare. Dacă, însă, numai Dumnezeu este fericit, cum Îl numește Apostolul (cf. *I Tim.* 6, 15), iar împărtășirea oamenilor de fericire are loc doar prin asemănarea cu Dumnezeu, dacă asemănarea este cu neputință, atunci fericirea nu poate fi atinsă de viața omenească. Dar unele din cele ale lui Dumnezeu se fac cu putință de imitat de către cei ce o voiesc.

Care sunt cele ce se fac cu putință de imitat? Cuvântul a numit prin „sărăcia cu duhul" smerita cugetare de bunăvoie. Iar ca pildă pentru aceasta, Apostolul ne arată sărăcia lui Dumnezeu, Care, „fiind bogat, a sărăcit pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui" (*II Cor.* 8, 9). Toate celelalte câte se văd în jurul firii dumnezeiești depășesc măsura firii omenești, dar smerenia Lui este înrudită nouă, celor ce umblăm pe jos și avem alcătuire de pământ și curgem spre pământ. Ființa umană imită pe Dumnezeu potrivit firii sale și, pe cât îi este cu putință, îmbracă însuși chipul Lui. Dar să nu creadă nimeni că virtutea smeritei cugetări se dobândește cu ușurință și fără osteneală. Dimpotrivă, dintre toate virtuțile, aceasta este cea mai anevoioasă. Deoarece, în timp ce omul – care a primit sămânța cea bună – doarme, prinde rădăcină sămânța cea mai primejdioasă a vrăjmașului vieții noastre: neghina mândriei. Căci vrăjmașul a tras cu sine slăbănogul neam omenesc în căderea cea de obște prin mândria prin care el însuși s-a prăbușit la pământ.

Cum patima înălțării de sine s-a sădit aproape în fiecare dintre cei părtași naturii omenești, tocmai de aici Domnul începe Fericirile, ca să smulgă din deprinderile noastre mândria ca pe

un rău începător, sfătuindu-ne să urmăm Celui ce S-a făcut sărac de bunăvoie, Care este cu adevărat fericit, pentru ca, asemănându-ne cu El în ceea ce putem și pe cât putem, adică în sărăcia de bunăvoie, să câștigăm și împărtășirea de fericire. Căci zice: „Gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând" (*Filip.* 2, 5-7).

Ce poate fi mai înjositor pentru Dumnezeu decât chipul de rob? Ce poate fi mai smerit pentru Împăratul celor ce sunt, decât să Se facă părtaș firii noastre celei sărace? Împăratul împăraților și Domnul domnilor ia de bunăvoie chipul robiei noastre. Judecătorul tuturor Se supune stăpânirilor pământești. Acela Care cuprinde toată zidirea în palmă se pogoară dintr-o peșteră, nu este găzduit într-o ospătărie, ci-Și găsește locaș sărăcăcios în ieslea necuvântătoarelor. Cel curat și nepătat ia asupra Sa întinăciunea firii omenești și, făcându-Se sărac de bunăvoie, Își duce lucrarea până la capăt, în gustarea morții. Vedeți prisosirea sărăciei de bunăvoie? Viața gustă moartea. Judecătorul e târât înaintea judecății. Stăpânul vieții făpturilor Se supune hotărârii unui judecător pământesc. Împăratul a toată

puterea mai presus de lume nu respinge mâinile călăilor. Spre această pildă să se îndrepte măsura smeritei tale cugetări.

Acum îmi pare, însă, că este clipa potrivită să cercetăm și nebunia patimii mândriei, pentru ca fericirea smeritei cugetări să ne fie ușor de dobândit, cu multă ușurință și fără istovire. Căci, precum doctorii cei mai pricepuți scot mai întâi la iveală pricina bolii și apoi biruiesc boala cu ușurință, așa și noi să dăm pe față găunoșenia mândriei, ca să facem ușor de străbătut calea smeritei cugetări. Cum s-ar putea dovedi altfel deșertăciunea îngâmfării decât arătând care este adevărata fire omenească?

Acela care-și îndreaptă atenția către sine și nu către lucrurile înconjurătoare nu va cădea cu ușurință în această patimă. Ce este, deci, omul? Voiești să-ți spun cel mai de laudă și mai de cinste dintre cuvinte? Dar Însuși Cel ce ne împodobește cu splendoare și întocmește firea noastră după chipul cel mai frumos spune că suntem din lut; mărirea celui mândru se trage din lut și strălucirea lui se înrudește cu piatra. Voiești să spui ceva despre pricina nemijlocită a nașterii tale? Mai bine las-o deoparte, înăbușă orice sunet, „nu dezvălui – cum zice legea – rușinea tatălui și a mamei tale" (cf. *Lev.* 18, 7). Nu vesti

cele vrednice de uitare și de îngropare în tăcere. Nu roșești tu, bulgăre de pământ, tu, care peste puțină vreme vei fi praf, bășică de aer, care ai în tine răsuflare de o clipă, umflându-te de mândrie și lărgindu-ți mintea cu un gând deșert? Nu vezi cele două margini ale vieții omenești, cum începe și unde se sfârșește [aceasta]? Te mândrești cu tinerețea și privești la floarea vârstei și te încânți de primăvara chipului, de forța mâinilor în lucrare, de picioarele sprintene la sărituri, de fluturarea buclelor în vânt, de barba care îți împodobește obrajii rotunzi, de haina ta care strălucește în culoarea purpurei și de veșmintele tale de mătase, pe care sunt în-chipuite cu meșteșug războaie și animale sau cine știe ce istorii de altădată? Sau, poate, te uiți la sandalele tale ce scânteiază de lustruite ce sunt, iar privirea-ți se bucură de supletea liniilor lor? Te uiți la acestea și nu te uiți la tine? Te voi arăta pe tine ca într-o oglindă – cine ești și cum ești.

N-ai înțeles din mormintele de obște tainele firii noastre? N-ai văzut cum stau oasele îngrămădite unele asupra altora, cum căpățânile despuiate de carne ne fixează așa de înspăimântător și tulburător din orbitele lor goale? Ai văzut tu cum rânjește gura și cum stau împrăștiate celelalte mădulare ale trupului? Dacă ai văzut toate acestea, pe tine însuți te-ai văzut. Unde sunt semnele florii de acum? Unde este culoarea obrajilor? Unde, floarea buzelor? Unde, frumusețea ochilor care strălucea de sub sprâncene? Unde, nasul grațios, așezat între obrajii frumoși? Unde, pletele ce cădeau în valuri pe spate și buclele fluturătoare dimprejurul tâmplelor? Unde sunt mâinile care aruncau săgeata? Unde, picioarele care împintenau calul? Purpura? Vizonul? Mantaua? Cingătoarea? Sandalele? Unde, calul? Unde, alergarea sa? Unde, curajul tău, unde, în fine, toate prin care se înalță mândria ta?

Spune-mi, unde sunt acelea prin care te semețești și te socotești mare lucru? Unde sunt nălucirile acestea ca ale unuia ce doarme? Unde este acea fantomă subțire și nestătătoare ce scapă oricărei atingeri, ca visul tinereții care se arată o clipă și trece îndată?

Acestea le spun celor nebuni în tinerețea lor, lipsiți de înțelepciune din pricina vârstei necoapte. Dar ce să mai spun despre cei statorniciți în maturitatea vârstei, dar nestatornici în purtările lor, care cresc încă în boala mândriei și care dau acestei boli numele de înțelepciune de viață?

Posturile de conducere și stăpânire peste alții se fac cel mai adesea prilejuri de mândrie, căci fie posturile înalte devin pricină de mândrie, fie

mândria împinge spre aceste locuri înalte, fie discuțiile despre însemnătatea conducerii, chiar pentru cei ce nu o au, înviorează adeseori această boală. Și ce cuvânt ar mai putea pătrunde în urechile lor câtă vreme ele sunt astupate de laudele lingușitorilor? Cine ar mai putea convinge pe cei stăpâniți de această mândrie că nu se deosebesc întru nimic de cei ce se fălesc pe scena teatrului cu marea lor pompă? De fapt, artiștii, chiar dacă și-au pus pe chip o mască strălucitoare și s-au îmbrăcat într-o haină aurită și sunt purtați cu fală în care triumfale, nu se îmbolnăvesc pentru aceasta de boala mândriei și păstrează și pe scenă cugetul pe care l-au avut înainte de a intra în rol și nu se întristează când coboară din car și-și dau masca jos. Aceia, însă, care se îngâmfează pe scena vieții, în pozițiile lor înalte, nu se mai gândesc la ce erau cu puțin în urmă, nici la ceea ce li se va întâmpla în scurtă vreme. Asemenea unei bășici umflate de vânt se umflă ei de vorbele cele mari ale lingușitorului și, așezându-și pe chip măști străine, își schimbă înfățișarea naturală a feței într-una întunecată și teribilă și-și potrivesc o voce aspră, sălbăticită, spre înspăimântarea celor ce o aud. Ei nu se mai socotesc în granițele omenești, ci se văd ca unii care au puterea și stăpânirea dumnezeiască. Și se închipuie stăpâni peste viață și peste moarte, fiindcă unora din cei pe care îi judecă le dau sentință spre viață, altora spre moarte și nu înțeleg cine este cu adevărat stăpânul vieții omenești, cine hotărăște începutul și sfârșitul existenței: le-ar fi de ajuns să vadă cum sunt răpiți de pe tronuri și duși la morminte mulți dintre cei ce stăpânesc pe scena lumii. Acolo, tânguirea ia locul glasurilor de lingușitori.

Deci, cum poate fi stăpân pe vieți străine cel ce nu e stăpân nici pe viața sa? Dacă acesta, însă, e sărac cu duhul, privește la Cel ce S-a sărăcit de bunăvoie pentru noi și, dacă își va așeza în față soarta comună a firii, nu va disprețui pe cei de o fire cu el din pricina înșelătoarei încântări de stăpânire, ci se va socoti fericit să dobândească Împărăția cerurilor pentru smerenia cugetării sale.

Dar să nu respingi, frate, nici celălalt înțeles al sărăciei, care se face pricină a bogăției din cer. „Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea, vino și urmează-Mi" (*Mt.* 19, 21). Și mi se pare că această sărăcie coincide cu sărăcia socotită fericită. „Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție", zice ucenicul către Stăpânul. „Cu noi oare ce va fi?" (*Mt.* 19, 27). Și care e răspunsul? „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor

este Împărăția cerurilor". Vrei să știi cine este cel sărac cu duhul? Cel care schimbă bogăția trupească pentru bogăția sufletului, cel ce s-a scuturat ca de o povară de bogăția pământească și s-a sărăcit pentru duh, a devenit ușor și aerian și e răpit la cele de sus, cum zice Apostolul: „vom fi răpiți, împreună cu ei, în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh" (*I Tes.* 4, 17).

Aurul este un lucru greu și, la fel, orice materie din cele căutate pentru îmbogățire. Virtutea este un lucru ușor, ce tinde în sus. Iar ceea ce este greu și ceea ce este ușor își sunt potrivnice. Deci, e cu neputință să se facă cineva ușor dacă s-a lipit de greutatea materiei. Să ne sărăcim de cele ce ne trag în jos, ca să ne înălțăm la cele de sus. Și în ce chip putem face aceasta, ne spune Psalmistul: „Risipit-a, dat-a săracilor; dreptatea lui rămâne în veacul veacului. Puterea lui se va înălța întru slavă" (*Ps.* 111, 8-9). Cel ce se unește cu săracul se așază pe sine în partea Celui ce S-a făcut sărac pentru noi. Domnul a fost sărac. Nu te teme, deci, de sărăcie. Cel ce S-a făcut sărac pentru noi împărățește, însă, peste toată zidirea. De aceea, dacă te sărăcești pe tine și vei fi sărac împreună cu Cel ce S-a făcut sărac, vei și împărăți împreună cu Cel ce împărățește. Căci „fericiți cei săraci cu duhul, că a lor

este Împărăția cerurilor", de care fie să ne învrednicim și noi în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia se cuvine slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A DOUA

„Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul." (Mt. 5, 5)

Urcând o scară oarecare, cei ce pășesc pe prima treaptă sunt ridicați prin ea la cea așezată deasupra și, iarăși, a doua duce la a treia și aceasta la următoarea, spre cele mai înalte. Astfel, de la treapta pe care se află, cel ce urcă se înalță mereu spre ceea ce este deasupra și ajunge la cel mai înalt nivel al urcușului.

De ce mă gândesc la toate astea? În înșiruirea celor opt Fericiri, urcăm ca pe treptele unei scări. Ea arată prin cuvinte cum, parcurgând pe rând treptele, se ușurează urcușul. Pentru că acela care a ajuns cu înțelegerea la prima Fericire, printr-o desfășurare de la sine a înțelesurilor, o așteaptă pe următoarea, deși ea pare să uimească la prima vedere. I se va părea cu neputință celui ce a dobândit Împărăția cerurilor să ajungă la moștenirea pământului; dacă s-ar ține seamă de firea lucrurilor, ar fi mai potrivit ca pământul să fie așezat înaintea cerului, ca noi să ne ridicăm de la acesta (pământul) la acela (cerul). Dacă, însă, ne-am lăsa înaripați de cuvânt și ne-am ridica dincolo de bolta cerească, am

găsi pământul cel mai presus de ceruri, rânduit spre moștenire celor ce au viețuit întru virtute. Astfel, nu este nici o greșeală în înșiruirea ordinii Fericirilor, care așază între făgăduințele lui Dumnezeu întâi cerurile și apoi pământul.

Tot ceea ce se vede, prin faptul că este supus simțurilor trupești, este înrudit cu acela ce vede; de aceea, chiar dacă ceea ce se vede pare să fie sus, potrivit așezării în spațiu, este totuși dedesubtul firii înțelegătoare (a îngerilor și a lui Dumnezeu), la care cugetarea nu se poate ridica dacă nu a trecut mai înainte prin cele cunoscute prin simțuri. De aceea, să nu te mire că e numit „pământ" planul de deasupra celor văzute. Cuvântul S-a pogorât la smerenia auzului nostru tocmai pentru că noi nu eram în stare să ne înălțăm la El și ne descoperă tainele dumnezeiești prin cuvinte și numiri cunoscute nouă, prin vorbele obișnuite vieții omenești.

Astfel, în făgăduința dinainte, a numit fericirea negrăită din ceruri „Împărăție". Oare prin acest cuvânt a înfățișat ceva din cele ce se întâlnesc în împărăția pământească: diademe scânteind de pietre scumpe, veșminte de purpură care veselesc cu strălucirea lor ochii cei poftitori, pridvoare și perdele, tronuri înalte, gărzi înarmate, așezate în rânduri, de jur-împrejur, și, în fine, vreo pompă din câte se desfășoară pe această scenă a vieții și care este prețuită de cei ce voiesc să-și mărească prin astfel de lucruri înălțimea stăpânirii lor? Fără îndoială că nu. Dar fiindcă numirea de „împărăție" e ceva mare și mai presus de toate cele râvnite între oameni, în viață, S-a folosit de această numire pentru a arăta prin ea bunătățile mai presus de toate. Și, dacă s-ar fi aflat printre oameni ceva mai înalt decât împărăția, atunci El ar fi căutat să aprindă sufletul celui ce ascultă prin ceea ce sporea dorirea negrăitei fericiri. Pentru că este cu neputință a se descoperi oamenilor, prin numirile lor proprii, acele bunătăți care sunt mai presus de simțurile și cunoștința omenească. „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit" (*I Cor.* 2, 9). Dar pentru ca fericirea nădăjduită să nu scape cu totul putinței noastre de închipuire, ni se comunică despre cele de nespus atât cât putem să înțelegem după smerenia firii noastre. Astfel, numirea pământului după cea a cerurilor să nu-ți atragă iarăși cugetarea la pământul cel de jos, ci, dacă te-ai înălțat prin Cuvântul la Fericirea dinainte și ai dobândit nădejdea cerului, cugetă la acel pământ care nu e moștenirea tuturor, ci numai a celor ce, prin blândețea vieții lor, sunt socotiți vrednici de făgăduința Lui.

Aceasta a prevăzut-o, cred eu, și marele David – despre care Sfânta Scriptură mărturisește că era mai blând și mai răbdător decât toți care au trăit această viață și că a dobândit prin credință ceea ce nădăjduia – prin descoperirea Duhului Sfânt, zicând: „Cred că voi vedea bunătățile Domnului în pământul celor vii" (*Ps.* 26, 19). Căci nu socotesc că proorocul a numit pământ al celor vii pământul acesta din care naște tot ce este muritor și care desface în țărâna sa tot ce crește din ea; ci a cunoscut pământul celor vii în care nu a intrat moartea, pe care păcătoșii nu și-au făcut niciodată cale și care n-a primit în el urmă de răutate, pe care nu l-a brăzdat cu plugul vicleniei cel ce seamănă neghină, pământul care nu rodește spini și mărăcini, ci cel în care se află apa odihnei și locul de verdeață și izvorul împătrit împărțit și via lucrată de Dumnezeul tuturor și toate celelalte câte le auzim în pilde din învățătura insuflată de Dumnezeu.

Iar dacă înțelegem prin acest cuvânt pământul înalt, mai presus de ceruri, pe care este întemeiată cetatea Împăratului, „despre care s-au grăit lucruri preamărite" (*Ps.* 86, 2), nu ne mai este străină înșiruirea Fericirilor. Altfel, n-ar mai fi acesta pământul binecuvântat al împlinirii nădejdilor celor ce vor fi răpiți în nori, cum zice

Apostolul, întru întâmpinarea Domnului, și care, astfel, pururea cu Domnul vor fi (cf. *I Tes.* 4, 17). Și ce trebuință ar avea de pământul de jos cei a căror viață este înălțată în nădejdi?

Dar să vedem care virtute este încununată cu moștenirea acelui pământ. Căci: „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul". Ce este blândețea? Și ce fel de virtute este fericită de Cuvântul? Căci nu mi se pare că trebuie să socotim virtute tot ceea ce se săvârșește cu blândețe, fără deosebire, de vreme ce cuvântul acesta desemnează și mișcarea greoaie și zăbavnică. Pentru că între alergători nu este preferat cel blând și liniștit și nu câștigă cunună cel greoi în loviturile cu pumnul. De aceea, dacă alergăm spre cununa chemării de sus, Pavel ne sfătuiește să ne sporim iuțeala: „Alergați așa, ca s-o luați" (cf. *I Cor.* 9, 24). Fiindcă el se silea spre cele dinainte, lăsând în urmă tot ce avea în spate (*Filip.* 3, 13); și, lovind cu pumnul, se mișca cu repeziciune; el vedea atacul potrivnicului și lua o poziție hotărâtă și, cu mâinile înarmate, nu lovea la întâmplare sau în gol, ci atingea părțile ușor de străpuns ale celui ce se lupta cu el, îndreptând loviturile împotriva propriului său trup.

Voiești să cunoști strategia lui Pavel? Privește rănile vrăjmașului, privește umflăturile pricinui-

te potrivnicului, privește împunsăturile făcute celui biruit! Și, fără îndoială că nu-ți este necunoscut potrivnicul, cel pe care-l războiește în trup, lovindu-l cu pumnii și zgâriindu-l cu unghiile înfrânării, cel ale cărui mădulare le omoară cu foamea, cu setea, cu frigul, cu golătatea, căruia el i-a întipărit semnele Domnului, potrivnic pe care îl biruiește cu alergarea, lăsându-l în urma sa, ca nu cumva întunericul să-i întunece vederea, dacă potrivnicul se grăbește să iasă înainte. Dacă Pavel este viguros și sprinten în luptă, dacă David își mărește pașii în urmărirea vrăjmașilor săi (*Ps.* 17, 40-41), iar mirele, în căutarea miresei sale, este asemănat cu o căprioară care sare peste munți și saltă peste coline (*Cânt. Cânt.* 2, 9) – și câte asemenea lucruri de felul acesta, în care e mai prețuită iuțimea în mișcare decât blândețea, nu se pot spune! – de ce poruncește Cuvântul aici blândețea ca pe o însușire de laudă? „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul" – pământul bunelor rodiri, împodobit cu pomul vieții, udat de izvoarele harurilor, în care odrăslește via cea adevărată, îngrijită de Tatăl Fiului (*Mt.* 20, 1 și urm.).

Cuvântul ne învață aici cu înțelepciune că alunecarea spre păcat este lesnicioasă și firea se apleacă repede spre rău, precum trupurile grele

care rămân cu totul inerte în mișcarea spre cele de sus, dar, dacă sunt împinse în jos, de pe un vârf de munte înalt, se rostogolesc cu o iuțeală de nedescris spre prăpastie, propria lor greutate ușurându-le căderea. O asemenea iuțeală este primejdioasă, fapt pentru care se cuvine să ferim contrariul ei: blândețea sau deprinderea mișcării greoaie înspre pornirile violente ale firii. Și, precum focul are o fire pururea mișcătoare spre cele de sus, dar nu se poate mișca în direcția opusă, la fel și virtutea se îndreaptă cu iuțeală înspre cele de sus și, neslăbind vreodată în iuțime, rămâne greoaie înspre cele de jos. Deci, pentru că iuțeala noastră spre cele rele este prin natură mai mare, se vor ferici aceia ce se vor liniști întru ea, căci liniștirea dinspre acestea este o mărturie a mișcării înspre cele de sus.

Va fi însă mai bine să lămurim cuvântul prin pilde din viață. Voința fiecăruia are în față o mișcare îndoită, care pornește liber încotro voiește, fie spre neprihănire, fie spre desfrânare. Iar ceea ce s-a spus despre chipul virtuții și al păcatului este legat de fiecare om în care se pot întrupa aceste chipuri. Voința firii omenești se împarte în porniri opuse două câte două: mânia, care se împotrivește bunăvoinței, trufia, care se împotrivește smereniei, dușmănia, care se împotri-

vește prieteniei iubitoare și pașnice. Aceasta deoarece viața omenească se petrece în trup de materie, iar trebuințele trupești pot trezi patimile. Fiecare patimă este iute și greu de stăpânit în pornirea spre împlinirea voii ei tocmai pentru că trupul materialnic este greu și inert. De aceea fericește Domnul nu pe cei ce viețuiesc în afara patimilor, căci este cu neputință de a împlini în existența materialnică o viață cu totul nematerialnică și lipsită de patimi, ci pe aceia care se ridică până la hotarul cu putință de atins prin virtute în această viață trupească, hotar pe care îl numește blândețe. Și spune că această blândețe este de ajuns pentru a te face fericit.

El nu cere firii omenești desăvârșita nepătimire, fiindcă numai un legiuitor nedrept ar putea porunci cele ce sunt cu neputință firii. Aceasta ar fi ca și cum s-ar cere unui animal de apă să-și ducă viața în aer sau, invers, unul care trăiește în văzduh să fie mutat în apă. Se cuvine, dar, ca legea să fie potrivită puterii proprii și naturale a celor pentru care este dată. De aceea, Fericirea cere cumpătare și blândețe, nu lipsa desăvârșită de patimi. Cea din urmă este în afara firii, cea dintâi este o biruință a firii prin virtute. Dacă Fericirea ar cere desăvârșita nemișcare a oricărei pofte, atunci binecuvântarea făgăduită

ar fi fără rost și nu s-ar împărtăși vieții, fiindcă nimeni dintre cei plăsmuiți în trup și sânge nu ar dobândi-o. Dar El nu osândește pe acela care este prins întâmplător în dorul vreunei pofte, ci pe acela care se ostenește cu premeditare să și-o împlinească, pentru că ivirea vreunei astfel de mișcări e pricinuită adeseori, chiar fără voie, de slăbiciunea amestecată adeseori în fire. Dar a nu te lăsa târât de pornirea patimii ca de un torent ce se rostogolește la vale, ci a te împotrivi bărbătește acestei mișcări și a respinge patima prin gânduri, aceasta este fapta virtuții.

Deci aceia sunt fericiți, care nu se lasă prinși cu repeziciune în mișcările pătimașe ale sufletului, ci se adună în ei înșiși prin rațiune; aceia care-și slăbesc pornirile cu frâul rațiunii nu-și lasă sufletul să fie purtat înspre neorânduială. În patima mâniei se poate vedea cel mai bine pentru ce este blândețea vrednică de fericire. Numai un cuvânt neplăcut sau o faptă sau o bănuială sunt de ajuns pentru a face să izbucnească această boală; sângele din jurul inimii se înfierbântă, iar sufletul se stârnește spre răzbunare și se întâmplă ca în basme, când, prin vreo băutură fermecată, firea omenească ia chipuri de animale neînțelegătoare: se poate vedea câte un om schimbat prin mânie în porc sau în câine

sau în panteră sau în altă fiară de felul acesta. Ochii i se însângerează, părul i se zburlește în vârful capului, glasul i se înăsprește și, tremurând, rostește vorbe mânioase, limba dezlănțuită de patimă nu mai slujește exprimării celor dinlăuntrul inimii, buzele înțepenite nu mai pot rosti deslușit cuvintele, nici nu mai rețin balele ce se scurg din gură cu îmbelșugare din pricina patimii, ci scuipă grețos spumă și cuvinte; la fel sunt mâinile, la fel picioarele și întreaga ținută a corpului. Patima se întipărește în fiecare mădular.

Dacă așa este acesta, iar cel ce are fericirea în fața ochilor își alungă boala începând de la gânduri, printr-o privire curată, printr-un glas liniștit, tămăduindu-se pe sine de urâțenia ieșirii din minți ca un doctor prin arta sa, oare nu vei zice și tu, opunându-i unul altuia, că sălbăticitul este nenorocit și vrednic de lepădat, iar cel blând este fericit, pentru că nu-și lasă purtarea cuviincioasă atrasă înspre răutate?

Și Cuvântul a avut în vedere mai ales această patimă. De aceea așază blândețea după smerita cugetare, fiindcă una e legată de cealaltă, iar trăirea smeritei cugetări e ca o maică a deprinderii blândeții. Dacă alungi din purtarea ta îngâmfarea, atunci patima mâniei nu mai are prilej să se ivească. Pricina acestei boli este ocărârea și

batjocorirea, dar sentimentul dezonoarei nu-l atinge pe cel ce s-a deprins pe sine cu smerita cugetare. Acela și-a curățit gândul de deșertăciunea omenească și a învățat care este începutul firii celei de nimic pe care o poartă în sine și spre ce sfârșit se îndreaptă viața noastră cea scurtă și repede trecătoare; cel ce vede întinăciunea legată de trup și sărmana neputință a firii, căreia nu-i este în putere să se susțină prin ea însăși dacă nu și-ar întregi lipsa prin ceea ce folosește de la o mulțime de animale; cel ce privește, pe lângă acestea, la supărările, la jalea, la nenorocirile și feluritele chipuri ale bolilor la care este supusă firea omenească și de care nu e nimeni liber și neîmpovărat; cel ce privește toate acestea cu ochiul curat al sufletului, așadar, nu se supără ușor de lipsa onorurilor. Dimpotrivă, va socoti amăgire cinstirea care-i vine de la aproapele pentru vreun lucru oarecare, de vreme ce în firea noastră nu se află nimic vrednic de cinstire în afară de suflet, iar cinstirea sufletului nu-i vine de la cele pe care le caută în lume. A te îngâmfa cu bogăția, a te lăuda cu neamul, a căuta să dobândești renume sau a te socoti mai presus de aproapele tău – lucruri în care oamenii văd cinstea lor –, toate astea dezbracă sufletul de cinste și-i pregătesc osânda. De aceea, nici un

om înțelept nu va căuta să-și păteze curăția sufletului cu ceva de felul acesta. Iar a fi așa nu înseamnă nimic altceva decât a stărui în deprinderea unei adânci smeriri a inimii, după a cărei dobândire mânia nu va mai avea nici o intrare în suflet. Iar unde nu este mânie, a biruit viața pașnică și liniștită, care nu e altceva decât blândețea, a cărei cunună este fericirea și moștenirea pământului ceresc întru Hristos Iisus, Căruia I se cuvine slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A TREIA

„Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia." (Mt. 5, 4)

Încă n-am ajuns pe vârful muntelui, ci ne aflăm abia la poalele înțelesurilor. Am trecut, ridicați prin Fericiri, doar peste două coline – peste fericita sărăcie și peste blândețea care stă mai sus pe această scară. După acestea, Cuvântul ne călăuzește spre cele mai înalte și ne arată a treia înălțime a Fericirilor, către care trebuie să alergăm, lepădând orice greutate și tot păcatul care ne înlănțuie, cum zice Apostolul, spre a ajunge ușori și sprinteni pe vârf și spre a ne apropia cu sufletul de lumina mai adevărată a adevărului.

Ce înseamnă, așadar, cuvintele: „Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia"? Cel îndreptat către lume va râde, fără îndoială, și va batjocori Cuvântul: dacă se numesc fericiți în viață cei chinuiți de toate nenorocirile, înseamnă că sunt nefericiți cei a căror viață e lipsită de supărări și de suferințe. Și astfel, enumerând felurile de nenorociri, va râde și mai mult și va aduce la vedere greutățile văduviei, nevoile orfanilor, pierderile de bani, sfărâmările corăbiilor, nenoroci-

rile prizonierilor de război, hotărârile nedrepte ale tribunalelor, exilurile, confiscările nedrepte de bunuri, necinstirile, suferințele bolilor, ca orbirile și ciuntirile și tot felul de dureri trupești și orice boală se întâmplă oamenilor în viața aceasta, fie că atinge trupul, fie sufletul – toate le va înșira pe nume, socotind că prin ele va dovedi ca vrednic de plâns Cuvântul Care-i fericește pe cei ce plâng.

Să nu ne lăsăm însă împinși înspre rătăcire de cei ce judecă dumnezeieștile înțelesuri cu micime de suflet și cuget josnic, ci să încercăm, după puteri, să găsim bogăția ascunsă în adâncul acestor cuvinte, ca să se vădească și prin aceasta cât de mult se deosebește înțelegerea trupească și pământească de cea înaltă și cerească.

Cel mai la îndemână ne este plânsul care se naște pentru greșeli și păcate, potrivit învățăturii despre întristare a Sfântul Pavel, care zice că nu există doar un singur fel de întristare, ci unul pricinuit de lume, iar altul de Dumnezeu. Întristarea lumii aduce moartea, iar cealaltă lucrează mântuire prin pocăință celor ce plâng (cf. *II Cor.* 7, 10). Căci, de fapt, o asemenea simțire a sufletului stă în firescul fericirii, atunci când sufletul își cunoaște răutatea și își deplânge viața de păcat. Să luăm o pildă: în bolile trupești ale celor

cărora li s-a mortificat vreo parte a trupului, în urma unei întâmplări nenorocite, lipsa de durere a ei este un semn că bolnavul s-a apropiat de moarte; dacă, însă, medicul, prin arta sa, aduce iarăși în trup simțirea vieții, atât bolnavul, cât și cei ce se îngrijesc de tămăduirea lui se bucură; faptul că mădularele încep să simtă durerea este semnul de speranță al întoarcerii la viață al bolnavului. Tot la fel este și cu aceia despre care Apostolul ne spune că au devenit cu totul nesimțitori față de durere și de aceea s-au abandonat cu totul vieții în păcate, ajungând ca niște adevărate cadavre și cu totul nemișcați de viața cea întru virtute: oameni care nu mai au nici o simțire a ceea ce fac. Când, însă, Cuvântul tămăduitor străpunge inima celor ce-L așteaptă, prin niște doctorii fierbinți și arzătoare (mă gândesc la amenințările triste ale Judecății viitoare), adică înțepându-l și arzându-l pe cel omorât de patimile plăcerilor, cu frica gheenei sau cu frica de focul cel nestins sau cu frica de viermele cel neadormit sau cu gândul la scrâșnirea dinților, la tânguirea neîncetată, la întunericul cel mai din afară, îl aduce la simțirea vieții în care se afla până atunci și îl face fericit prin faptul că-i sădește în suflet simțirea dureroasă.

Așa a biciuit Sfântul Apostol Pavel pe cel care, în nebunia sa, se înfierbânta în patul tatălui său câtă vreme a stăruit în nesimțirea păcatului, dar când doctoria mustrării l-a vindecat pe acela și a ajuns fericit prin întristare, a început să-l mângâie, ca nu cumva să fie copleșit de o mâhnire prea mare (cf. *II Cor.* 2, 7).

Nu ne va fi fără de folos pentru viața întru virtute acest înțeles al Fericirilor, fiindcă păcatul are o mare stăpânire asupra firii omenești, iar plânsul pocăinței s-a adeverit ca o doctorie a lui. Cuvântul, însă, mi se pare că ne-a împărtășit încă un înțeles, mai adânc, prin cele spuse despre plânsul amarnic. Căci, dacă ar fi avut în gând numai căința pentru păcat, ar fi fost nimerit să-i fericească pe cei ce au plâns și nu pe cei ce plâng pururea, după cum și noi, de pildă, în vreo boală, fericim pe cei ce s-au tămăduit și nu pe cei ce se doftoricesc mereu. Căci prelungirea lucrării de vindecare arată totodată continuarea bolii.

Și pentru alt temei se cuvine să nu rămânem numai la înțelegerea că fericirea ar fi făgăduită de Cuvântul doar celor ce plâng pentru păcat. Și îi vom afla pe mulți cu o viață căreia nu i se poate aduce vreo osândă, o viață mărturisită de însuși glasul dumnezeiesc ca împodobită de toată virtutea. Căci de ce lăcomie s-a făcut vinovat Ioan și de ce idolatrie Ilie? Ce păcat mic sau mare cunoaște istoria din viața acelora? Deci, ce vom zice? Oare îi socotește Cuvântul în afara fericirii pe cei ce nu s-au îmbolnăvit și n-au avut nici o trebuință de această doctorie? Oare n-ar fi o nebunie a-i socoti pe aceștia excluși de la fericirea dumnezeiască fiindcă nici n-au păcătuit, nici nu s-au tămăduit de boală prin plâns? Sau n-ar fi un lucru mai bun a păcătui decât a viețui fără de păcat, dacă numai pe cei ce se pocăiesc îi așteaptă harul Duhului? „Fericiți – zice El – cei ce plâng, că aceia se vor mângâia". Să urmăm acum, după puterile noastre, precum zice Avacum, pe Cel ce ne conduce în înălțime și să căutăm înțelesul tainic din cele spuse, ca să aflăm cărei întristări îi este promisă mângâierea Duhului Sfânt.

Să căutăm, deci, în viața omenească, pentru a vedea mai întâi ce este plânsul și din ce motive se naște. Tuturor le e cunoscut că plânsul este o simțire tristă a sufletului, pricinuită de lipsa celor dorite, și care nu se naște în cei ce viețuiesc în veselie. De pildă, cineva e fericit în viață când toate lucrurile îi merg ca pe sfoară spre plăcerea lui, când se veselește cu soția, se bucură de copii, când e apărat prin unirea cu frații săi, e lăudat între oameni, e cinstit de stăpânitori, temut

de dușmani, nedisprețuit de supuși, plăcut prietenilor, fălindu-se în bogăție, înotând în plăceri, fără griji, puternic cu trupul și având toate câte se socotesc de cinste în lumea aceasta. Unul ca acesta se bucură întru veselie de toate cele din viața aceasta.

Dacă se întâmplă, însă, o schimbare a acestei fericiri sau dacă întâmplare nenorocită aduce despărțirea de prietenii cei mai dragi sau pierderea averii sau știrbirea sănătății trupești, atunci, lipsindu-se de cele ce-l veseleau, se naște în el o stare de suflet potrivnică pe care o numim plâns. Deci este adevărat cuvântul de mai înainte, că plânsul este o simțire dureroasă a lipsirii de cele ce ne veselesc.

Dacă am înțeles acum ce este plânsul omenesc, cele ce cunoaștem să ne fie călăuză către cele ce nu cunoaștem, ca să ni se descopere ce este plânsul socotit fericit, care aduce după sine mângâierea. Dacă, pe pământ, lipsirea de bunătățile trebuincioase ne întristează, nimeni însă nu va plânge pierderea a ceea ce nu cunoaște. Astfel, se cuvine mai întâi să cunoaștem ce este binele adevărat, ca apoi să înțelegem firea omenească, pentru că numai dorind acest bine adevărat vom izbuti să dobândim plânsul pe care-l fericește Domnul.

Să luăm o pildă: doi oameni care trăiesc în întuneric, dintre care unul născut în întuneric, iar altul închis în el din vreo pricină nefericită, nu sunt atinși la fel de această nenorocire. Cel din urmă, știind ce a pierdut, suportă cu greu păgubirea de lumină; cel dintâi, necunoscând bucuria luminii, pentru că a crescut în întuneric, petrece neîntristat, socotind că nu a fost lipsit de nimic. De aceea, pe cel din urmă, dorirea luminii îl îndeamnă la toată străduința și născocirea, ca să vadă iarăși lumina care i s-a răpit, pe când cel dintâi îmbătrânește viețuind în întuneric, deoarece n-a cunoscut ceva mai bun, socotind starea de față ca un bine. Tot așa se întâmplă și celui ce a izbutit să vadă adevăratul bine, dar apoi a cunoscut sărăcia firii omenești: va simți întristare în suflet pentru că nu se află în binele acela și-și va petrece viața în plâns. Deci, socotesc că nu plânsul îl laudă Cuvântul, ci cunoștința binelui, căreia îi urmează pătimirea întristării pentru că vieții îi lipsește ceea ce dorește.

Urmează să cercetăm acum ce este acea lumină care ne luminează peștera aceasta a firii omenești în această viață. Sau, oare nu năzuiește dorirea noastră spre ceea ce nu se poate nici atinge, nici înțelege? Dar, atunci, de unde ne vine gândul de a cerceta natura lucrului pe care-l

dorim? Sau, ce zugrăvire prin nume și cuvinte ne poate da o cunoaștere a luminii celei mai presus de toate, potrivită măsurii noastre? Cum voi numi pe Cel ce nu poate fi văzut, cum voi înfățișa nematerialul, cum voi arăta nevăzutul? Cum voi înțelege pe Cel ce este fără mărime și însușire corporală, fără formă și calitate? Cel ce nu poate fi găsit nici în timp, nici în spațiu? Pe Cel ce întrece orice mângâiere, orice închipuire care mărginește? Pe Cel ce dă viață și subzistență tuturor celor cugetate ca bune, pe Cel în Care se vede orice înțeles și nume înalt: dumnezeirea, împărăția, puterea, veșnicia, nestricăciunea, bucuria și veselia și, în fine, tot ce se cugetă și se grăiește cu înțeles înalt? Cum și prin ce cugetări este cu putință să vină sub vederea noastră acest bine care se vede și nu este văzut: Cel ce dăruiește tuturor celor ce sunt existența, dar El Însuși există pururea și nu are trebuință să vină la existență?

Dar pentru a nu se osteni cuvântul, întinzându-se la cele necuprinse de el, fiindcă acest bine nu ne poate veni în înțelegere, fiind dintre cele mai presus de înțelegerea prin fire, să ne oprim din osteneala aceasta și din cercetările noastre, să ne mulțumim cu acest câștig că, prin faptul de a vedea pe Cel căutat, ne-am alcătuit o oarecare închipuire a mărimii celor căutate. Cu cât socotim, deci, că binele este prin fire mai înalt

decât cunoștința noastră, cu atât mai mult ne abandonăm întristării, fiindcă binele de care suntem despărțiți este de așa fel și așa de mare, încât nu putem cuprinde nici măcar cunoștința lui.

Dar odinioară, noi, oamenii, am fost părtași acestui Bine care întrece orice putere de cuprindere. Și acel Bine era în firea noastră atât de mare și mai presus de orice înțelegere, că omenirea aceea, creată după chipul prototipului în asemănarea cea mai deplină cu El, părea să fie alta.

Căci toate cele ce le cugetăm acum despre Acela, prin presupuneri, erau și legate de om, prin nestricăciunea și fericirea lui: avea stăpânirea de sine și nesupunerea sub vreo stăpânire, neîntristarea și nu suferea de oboselile vieții și petrecea în cele dumnezeiești; avea înțelegerea liberă și curată de orice acoperământ și privirea ațintită spre bine.

Toate le înțelegem din Scriptură, în cele spuse despre Facerea lumii, anume că omul a fost plăsmuit după chipul lui Dumnezeu și trăia în rai și se desfăta de pomii sădiți acolo. Iar fructul acestor pomi erau viața și cunoștința și cele asemenea acestora. Iar dacă toate acestea erau în noi, cum nu va suspina ca un nenorocit cel ce-și va compara ticăloșia de acum cu fericirea de atunci? Cel aflat la înălțime a fost în-josit; cel plăsmuit după chipul Celui ceresc a luat chipul pământului; cel

rânduit să împărățească s-a robit; cel zidit spre nemurire a fost desfăcut de moarte; cel ce petrecea în desfătarea raiului a fost strămutat în acest loc al bolilor și al durerilor; cel dăruit cu nepătimirea și-a însușit viața pătimașă și întinată; cel nestăpânit de nimic și stăpân pe sine e stăpânit acum de atâtea rele, încât nu e ușor să-i numărăm pe tiranii noștri. Fiindcă fiecare din patimile din noi se face un despot al celui robit și cucerește precum un tiran cetatea sufletului, torturează pe cel ce l-a supus, chiar prin supușii de odinioară ai acestuia, folosindu-se după plăcerea lui de gândurile noastre. Așa este mânia, frica, lașitatea, aroganța, patima întristării și a plăcerii, ura, vrajba, neîndurarea, cruzimea, pizma, lingușirea, nepăsarea și toate patimile potrivnice pe care le vedem luptându-se în noi – sunt un șir de tirani și stăpânitori care supun sufletul puterii lor, ca pe un prizonier de război. Iar dacă ar socoti cineva și nenorocirile trupești împletite cu firea noastră și sădite în ea – adică bolile de multe feluri, pe care la început omul nu le cunoștea –, lacrimile vor spori și mai mult, văzând în locul celor bune pe cele de întristare și punând față în față relele de care suferă cu bunătățile pe care le-a pierdut.

Aceasta pare a fi învățătura tainică a Aceluia Care fericește plânsul: faptul că sufletul, privind

spre binele adevărat, nu se lasă înecat în amăgirea vieții de acum. Căci nu poate trăi fără lacrimi cel ce înțelege adevărul lucrurilor, nici fără întristare cel ce se rostogolește în voluptățile vieții, cum se poate vedea la alcătuirea jalnică a firii animalelor neînțelegătoare (căci ce poate fi mai jalnic decât lipsa rațiunii ?!). Ele n-au nici o simțire a nenorocirii, măcar că viața lor se petrece cu o oarecare însoțire a plăcerii. Căci și calul este plin de semeție, taurul risipește praful pregătindu-se de luptă, porcul își zbârlește perii în sus în fața grămezii, cățeii se joacă, viței ·burdă și fiecare dintre animale își arată plăcerea prin unele semne. Dar dacă ar avea vreo părtășie la darul rațiunii, atunci n-ar avea plăcere de jalnica lor viață dobitocească.

Așa se întâmplă și cu oamenii. Mai ales cei ce n-au nici o cunoștință de bunătățile de care a fost lipsită firea noastră își petrec viața de aici în plăceri. Iar îndulcirea cu cele de aici ne îndepărtează de la căutarea celor mai bune. Și cel ce nu caută nu găsește ceea ce se dă numai celor ce caută.

De aceea Cuvântul fericește plânsul: nu pentru că îl socotește fericit în el însuși, ci pentru ceea ce izvorăște prin el. Chiar în împerecherea cuvintelor se arată că plânsul este fericit, pentru că

este urmat de mângâiere. Căci zicând: „Fericiți cei ce plâng", nu a încheiat cuvântul, ci a adăugat: „că aceia se vor mângâia". Acest lucru mi se pare că l-a cunoscut mai înainte și marele Moise, mai bine zis, Cuvântul Care a rânduit prin el tainicele porunci despre Paște, legiuind să se folosească pâine nedospită în zilele sărbătorii, iar carnea să fie însoțită de verdețuri amare, ca din aceste închipuiri să învățăm că nu se poate cineva împărtăși de sărbătoarea cea tainică dacă nu amestecă de bunăvoie verdețurile amare în viața simplă și nedospită. De aceea și marele David, deși se vedea ridicat la cea mai înaltă măsură a fericirii omenești, adică la treapta împărătească, a adăugat amărăciuni din belșug vieții sale, suspinând și plângând și tânguindu-se pentru prelungirea întristării în trup. Și, mistuit de dorul pentru cele mai mari, zice: „Vai mie, că pribegia mea s-a prelungit" (*Ps.* 119, 5). Iar în alt loc, privind țintă la frumusețea sălașurilor dumnezeiești, zice că se topește de dorirea lor și se socotește mai bucuros să fie așezat acolo între cei din urmă, decât să fie aici între cei din față: „Ales-am a fi lepădat în casa lui Dumnezeu, mai bine decât a locui în locașurile păcătoșilor" (*Ps.* 83, 11).

Dacă voiește cineva să cunoască și mai bine înțelesul acestei întristări fericite de Domnul, să

se gândească la istoria despre Lazăr și bogatul, în care această învățătură ni se înfățișează și mai dezvăluit. „Dar Avraam a zis: Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta, și Lazăr, asemenea, pe cele rele; iar acum aici el se mângâie, iar tu te chinuiești" (*Lc.* 16, 25).

Așa se și cuvine, deoarece lipsa noastră de voință – mai bine zis, reaua noastră voință – ne-a despărțit de iconomia cea bună a lui Dumnezeu, pentru că, după ce Dumnezeu ne-a rânduit spre bucuria de binele cel neamestecat cu răul și ne-a oprit să amestecăm încercarea răului cu binele, noi, purtați de lăcomie, ne-am hrănit cu ceea ce e potrivnic, adică ne-am dedulcit cu neascultarea de Cuvântul dumnezeiesc, și astfel, în chip necesar, firea noastră se îndreaptă prin amândouă și se împărtășește atât de ceea ce o întristează, cât și de ceea ce o veselește. Fiindcă sunt două lumi și în fiecare se vede desfăcut un îndoit fel de viețuire; veselia e și ea îndoită: una în viața aceasta și alta în cea pe care o așteptăm prin nădejde. Iar fericit trebuie socotit cel care alege sorțul veseliei în bunătățile adevărate ale vieții veșnice, cel ce nu cugetă ca pagubă împlinirea liturghiei întristării în viața aceasta scurtă și trecătoare sau lipsirea de vreuna din dulcețile vieții acesteia, ci căderea prin veselia de cele de

aici. Căci, dacă este o fericire a avea veselia nesfârșită și pururea prelungită în veacurile veșnice, deși firea omenească trebuie să guste numaidecât și din cele potrivnice, nu este greu de înțeles voia Cuvântului și pentru ce sunt fericiți cei ce plâng acum, ca unii ce se vor mângâia în veacurile nesfârșite. Iar mângâierea izvorăște din împărtășirea cu Mângâietorul. Căci harul mângâierii este o lucrare a Duhului, de care fie să ne împărtășim și noi, prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A PATRA

„Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura."(Mt. 5, 6)

Despre bolnavii cu dureri de stomac și care n-au poftă de mâncare, cei pricepuți în meșteșugul doftoricesc spun că anumite sucuri ce se adună în partea de sus a stomacului îi fac să se simtă mereu plini și sătui și să respingă hrana ca străină și nefolositoare, căci pofta lor naturală slăbește din pricina unei săturări mincinoase. Dar dacă, prin vreun leac doftoricesc, sunt scoase afară mâncărurile îngrămădite în pungile stomacului, atunci revine pofta de mâncare naturală și nutritoare, nemaistingherindu-se firea de ceva străin. Și semnul sănătății este că acela nu se mai apropie cu silă de mâncarea cea folositoare.

Dar ce voiesc să spun prin acest cuvânt așezat înainte?

Deoarece cuvântul ce ne călăuzește pășește tot mai departe și ne ridică mai sus pe scara Fericirilor, împodobindu-ne inima cu frumoasele „suișuri" (*Ps.* 83, 6), precum zice profetul, această a patra treaptă ne-o arată după ce am săvârșit urcușurile de mai înainte, zicând: „Fericiți cei ce

flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura". Acum socotesc că este bine să ne curățim sufletul, după puterile noastre, de săturare și îmbuibare și să chemăm în noi pofta cea fericită pentru o altfel de mâncare și băutură. Căci omul nu se poate întări fără hrana îndestulătoare care să-i susțină puterea, nici nu poate să primească hrana îndestulătoare fără să se hrănească, nici să se hrănească fără poftă. Puterea este benefică pentru viață, iar aceasta se susține prin săturare; săturarea se face prin mâncare, mâncarea prin poftă; pofta, așadar, este fericitoare pentru cei ce trăiesc, fiindcă ea este începutul și cauza puterii noastre.

Precum se întâmplă când e vorba de hrana trupului și precum nu toți doresc aceleași mâncăruri, ci pofta celor ce se împărtășesc de ele e împărțită adeseori în privința felurilor de mâncare – și unul se bucură de cele dulci, altul se mișcă spre cele acre și calde, altul, iarăși, se îndulcește de cele sărate și altul de cele piscătoare, ba se întâmplă uneori că în unii se ivește pornirea spre o mâncare ce nu le este de folos, căci, având unul aplecare spre o patimă, își hrănește boala prin mâncăruri ce o înrăutățesc, iar de are pornirea spre cele de folos, va fi fără îndoială sănătos, hrana susținându-i starea cea

bună –, la fel se întâmplă și cu hrana sufletului, căci poftele tuturor nu înclină spre aceeași „mâncare". Unii doresc slavă, alții bogăție sau vreo strălucire lumească, pofta altora se învârte în jurul plăcerilor mesei, alții se satură cu lăcomie din invidie, pe care o înghit ca pe o mâncare veninoasă. Dar sunt și câte unii care poftesc ceea ce este bun prin fire. Iar ceea ce este bun prin fire este bun pentru totdeauna și pentru toți și nu este dorit pentru altceva decât pentru el însuși, fiind mereu același și netocindu-se prin săturare. De aceea Cuvântul fericește nu pe cei ce flămânzesc pur și simplu, ci pe cei a căror poftă tinde spre dreptatea adevărată.

Ce este, deci, dreptatea? Căci aceasta socotesc că trebuie să o descoperim mai întâi prin cuvânt, ca, o dată fiind arătată frumusețea ei, să se miște în noi dorirea de frumusețea acestui bine. Căci nu este cu putință să poftim ceea ce nu ni s-a arătat; firea noastră este leneșă și nemișcată spre ceea ce nu cunoaște, dacă dorința nu ia cunoștință prin auz sau prin vedere de ceea ce este vrednic de dorit. Unii dintre cei ce au cercetat acestea spun că dreptatea este deprinderea ce împarte tuturor egal și fiecăruia după vrednicie. De pildă, dacă ar fi cineva stăpânul care împarte banii, acesta ar fi drept când ar împlini ne-

părtinirea și ar măsura ceea ce dă după trebuința celor ce primesc. Și dacă ar primi cineva puterea să judece, acesta ar fi drept când ar da hotărârea nu după iubire și ură, ci urmând firii lucrurilor: să pedepsească pe cei nevrednici și să-i izbăvească pe cei nevinovați, iar în pricinile de învrăjbiri ar da o judecată dreaptă. Tot asemenea, este drept acela care rânduiește supușilor dări după puterile lor. Stăpânul casei sau al cetății sau împăratul peste popoare se numește drept când cârmuiește cele ce i s-au dat spre stăpânire fără a se lăsa răpit de mândria spre fapte necugetate, ci conduce neorbit de patimi în ținutul său, căutând să împace nevoile supușilor săi. Toate acestea le rânduiesc după rațiunea dreptății cei ce stabilesc ceea ce e drept, călăuziți de o astfel de deprindere.

Eu, însă, privind spre înălțimea legilor dumnezeiești, socotesc că prin dreptatea din această Fericire trebuie înțeles ceva mai mult decât cele spuse. Căci, dacă acest cuvânt al mântuirii e rânduit întregii firi omenești, dar nu orice om se află în vreuna din stările arătate mai înainte, căci nu multora le este dat să împărățească, să conducă, să judece, să aibă avuții în stăpânire sau să fie iconomi peste altceva, iar cei mai mulți se află între cei supuși și cârmuiți, cum ar consimți cineva că adevărata dreptate este aceea care nu

stă la îndemâna întregii firi deopotrivă? Căci dacă, după științele profane, ținta celui drept este egalitatea, iar starea cea mai înaltă are în sine neegalitatea, nu poate fi socotit împlinit înțelesul dat dreptății când e dezmințit îndată de inegalitatea din viață.

Care e, deci, dreptatea ce le stă tuturor la îndemână? Este aceea care este dorită de tot cel ce privește la masa Evangheliei, fie bogat, fie sărac, slujitor sau stăpân, nobil sau sclav: nici o împrejurare nu sporește și nu scade înțelesul dreptății. Căci dacă dreptatea s-ar găsi numai la cel ce este recunoscut prin vreo demnitate oarecare sau printr-altă înălțime, cum ar fi atunci drept unul ca Lazăr cel aruncat la poarta bogatului, care nu ar avea o asemenea dreptate dată de conducere, stăpânire, casă, masă sau vreun alt mijloc al vieții prin care și-ar câștiga dreptatea aceea? Dacă dreptatea s-ar putea arăta numai în stăpânire sau în împărăție sau în a gospodări ceva, cel ce nu le are pe acestea ar fi numaidecât în afara dreptății. Cum s-ar învrednici de odihnă cel ce nu are nimic din acestea, care, în judecata celor mulți, țin de dreptate?

Trebuie să căutăm dreptatea aceea de care se bucură cel ce o dorește prin făgăduință. Căci zice: „Fericiți cei ce flămânzesc de dreptate, că aceia se vor sătura".

Multe și felurite sunt cele ce ne îmbie spre a ne împărtăși de ele și spre care se îndreaptă pornirea poftitoare a firii omenești; avem nevoie de multă pătrundere ca să deosebim, dintre cele ce ne îmbie, ceea ce este hrănitor de ceea ce este otrăvitor, ca nu cumva ceea ce doar pare sufletului că este hrănitor să ne lucreze moarte și stricăciune, în loc de viață. Deci, poate că nu e fără rost să lămurim înțelesul acestora și prin altă pildă din cele aflate în Evanghelie.

Cel ce a primit să aibă comune cu noi toate ale noastre afară de păcat și S-a împărtășit de pătimirile noastre n-a socotit foamea ca păcat, nici n-a respins de la Sine pătimirea ei, ci a primit pornirea poftitoare a firii îndreptată către mâncare, pentru că, după ce a stăruit 40 de zile în nemâncare, a flămânzit, căci a dat firii, când a voit, timp să lucreze cele ale ei. Dar născocitorul ispitelor, când a cunoscut că stăpânirea foamei s-a ivit și în El, L-a sfătuit să-Și împlinească pofta cu pietre. Iar aceasta înseamnă schimbarea poftei de la hrana cea după fire la cele din afara firii. Căci spune: „Zi ca pietrele acestea să se facă pâini!". Dar ce nedreptate a săvârșit lucrarea pământului? De ce să fie disprețuită sămânța, iar hrana care se face din ea să fie rușinată? De ce să fie nesocotită înțelepciunea

Ziditorului, ca și cum n-ar hrăni cum se cuvine prin semințe neamul omenesc? Dacă piatra e arătată mai potrivită spre hrană, fără îndoială că înțelepciunea lui Dumnezeu a greșit în rânduirea hranei trebuitoare a vieții omenești. „Zi ca pietrele acestea să se facă pâini!". Aceasta o spune diavolul până acum celor ispitiți de pofta lor și, spunând-o de multe ori, convinge pe cei ce privesc la el și aceștia își pregătesc pâinile din pietre. Dacă pofta iese din trebuința pusă de granițele firii, ce altceva face decât să asculte de sfatul diavolului, care leapădă hrana cea din semințe și stârnește pofta spre cele din afară ale firii? Cei ce-și pun înainte pâinea lăcomiei mănâncă din piatră – cei ce-și gătesc mese costisitoare și încărcate, cei ce-și împodobesc cina cu o pompă născocită spre uimirea altora, în afara celor trebuitoare vieții. Căci, ce are comun cu trebuința firii argintăria, care nu se poate gusta și care este atât de grea și împovărătoare la cântar?!

Ce este pătimirea foamei? Oare nu pofta după ceea ce ne lipsește? Când puterea se istovește, ceea ce s-a golit se umple iarăși, printr-un adaos. Iar firea poftește după pâine sau alta dintre cele rânduite spre mâncare. Deci, dacă duce cineva la gură aur în loc de pâine, oare își împlinește trebuința? Astfel, dacă în locul celor rânduite

spre mâncare, cineva caută materii ce nu pot fi mâncate, acela se ocupă cu pietre. Firea cere ceva și el caută altceva. Firea însăși spune, prin pătimirea foamei, aproape grăind, că acum are nevoie de mâncare, pentru că trebuie să împlinească în trup împuținarea de putere, iar tu nu auzi firea. Nu-i dai ceea ce cere, ci te îngrijești cât de mare să fie greutatea argintului pe masă; cauți pe cioplitorii materiei și te interesezi de legendele idolilor ce trebuie săpate în materie, cum să fie închipuite mai amănunțit prin meșteșugul sculpturii patimile și năravurile rele, să se vadă mânia în chipul înarmat când întinde sulița spre junghiere și durerea celui rănit, când, doborât de împunsătura mortală, chipul lui pare să suspine; și pornirea vânătorului și sălbăticia fiarei și câte altele dintre feluritele lucruri măiestrite cu artă, poruncesc cu aprindere nebunii cei deșerți să se aducă împrejurul meselor! Firea cere să bea, iar tu împodobești scaunele cu trei picioare, băile, pocalele, ulcioarele și multe altele care n-au nimic de-a face cu trebuința firii!

Oare nu auzi limpede, prin cele ce faci, pe cel ce te sfătuiește să privești către piatră? La ce bun să mai întindem cuvântul pentru a înfățișa celelalte fețe ale acestei hrăniri cu pietre, vorbele și cântecele pătimașe prin care se deschide

către om calea șirului de rele, pregătind – prin ațâțările pricinuite de ele – hrană desfrânării?

Acesta este sfatul vrăjmașului în privința hranei: a le căuta, prin privirea la pietre, pe acestea în locul pâinii trebuincioase. Dar Nimicitorul ispitelor nu scoate foamea din fire, ca pricină a păcatelor, ci alungă numai grija cea peste măsură care ne așază, prin sfatul diavolului, în iscodirea celor netrebuincioase, o dată cu folosirea celor de trebuință. Căci, precum cei ce strecoară vinul nu disprețuiesc folosirea lui din pricina gunoaielor amestecate în el, ci, despărțind prin strecurare cele de prisos, nu resping întrebuințarea vinului curat, la fel și Cuvântul văzător și deosebitor al celor străine de fire, prin subțirimea vederii amănunțite, nu a scos din fire foamea cea susținătoare a vieții noastre, dar a strecurat și a aruncat iscodirile împletite în folosirea celor de trebuință. Acela care s-a împrietenit cu propria sa fire prin Cuvântul lui Dumnezeu cunoaște pâinea cea hrănitoare.

Astfel, dacă Iisus a flămânzit, e un lucru fericit a flămânzi, când aceasta se lucrează și în noi după pilda Lui. Când vom cunoaște, însă, după ce a flămânzit Domnul, vom înțelege, fără îndoială, înțelesul fericirii rânduite nouă. Care este, deci, mâncarea de a cărei poftire nu Se rușinează

Iisus? După convorbirea cu samarineanca, zice către ucenici: „Mâncarea Mea este să fac voia Tatălui Meu" (cf. *In.* 4, 34), iar voia Tatălui este „ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină" (*I Tim.* 2, 4). Deci, dacă dorirea Aceluia este ca noi să ne mântuim și hrana Sa este viața noastră, am aflat pentru ce are nevoie de o astfel de stare a sufletului nostru.

Ce înseamnă deci aceasta? Să flămânzim după mântuirea noastră, să însetăm după voia lui Dumnezeu, Care vrea să ne mântuim. Cum putem dobândi această foame am învățat din Fericirea aceasta. Căci acela care dorește dreptatea lui Dumnezeu a aflat ce este cu adevărat de dorit. Dorire pe care El n-a săturat-o numai într-un singur chip, pentru că n-a căutat împărtășirea de dreptate numai ca mâncare; dorirea care s-ar opri numai la această stare de suflet ar fi jumătate de dorire. El a făcut binele acesta și bun de băut, ca să arate căldura și înfocarea poftirii și prin pătimirea setei: căci atunci când ne uscăm și ne înăbușim de sete, luăm băutura cu plăcere, ca pe o tămăduire a acestei simțiri.

În ființa ei, dorința de mâncare și băutură este una, dar simțirea care caută pe fiecare din acestea este deosebită. Cuvântul ne arată culmea poftirii binelui, fericind pe cei ce pătimesc

după dreptate prin amândouă – prin foame și prin sete –, întrucât Cel dorit e în stare să împlinească poftirea arătată prin amândouă, făcându-Se hrană tare celui ce flămânzește și băutură celui ce își atrage cu sete harul.

„Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura". Dar oare numai cel ce dorește dreptatea este fericit, iar pe cel ce dorește neprihănirea sau înțelepciunea sau chibzuința sau alt fel de virtute nu-l fericește Cuvântul? Acesta este oare înțelesul a ceea ce se spune? Fără îndoială, dreptatea este una dintre virtuți. De multe ori, însă, dumnezeiasca Scriptură cuprinde întregul prin pomenirea unei părți, ca, de pildă, când tâlmăcește prin numiri firea dumnezeiască. Proorocia zice, astfel, ca în numele Domnului: „Eu sunt Domnul și acesta este numele Meu. Nu voi da nimănui slava Mea și nici chipurilor cioplite cinstirea Mea" (*Is.* 42, 8). Și iarăși, în alt loc: „Eu sunt Cel ce sunt" (*Ieș.* 3, 4), și în altul: „Milostiv sunt" (*Ieș.* 22, 27). Sfânta Scriptură obișnuiește să-L numească pe El și prin alte mii de numiri care tâlmăcesc înălțimea și mărirea dumnezeiască, pentru ca prin acestea să aflăm că, atunci când pomenește pe unul, rostește în tăcere, împreună cu acesta, toată lista numelor. Căci este cu neputință ca atunci când se zice

„Domnul", să nu fie cugetate și celelalte. Toate se numesc printr-un nume. Prin aceasta am învățat că Scriptura cea insuflată de Dumnezeu obișnuiește să cuprindă multe printr-o parte oarecare.

Aici, când spune că le este rânduită fericita săturare celor ce flămânzesc după dreptate, Cuvântul dă să se înțeleagă prin această virtute orice virtute, încât la fel de fericit este și cel ce flămânzește după dreapta socoteală, după vitejie, după neprihănire sau după orice altceva s-ar înțelege prin numele de virtute. Căci nu este cu putință ca un chip al virtuții, desfăcut de celelalte, să fie el însuși, de sine, virtutea desăvârșită. Dacă îi lipsește cuiva ceva din cele ce sunt cugetate ca bune, atunci neapărat se află în el contrariul binelui. Neprihănirii i se opune desfrânarea, dreptei socoteli – nechibzuința și fiecăreia din cele înțelese ca bune i se opune ceva cugetat ca potrivnic.

Astfel, dacă nu s-ar cugeta toate (virtuțile) împreună cu dreptatea, ar fi cu neputință să fie bun ceea ce este lipsit de acelea. Nu s-ar putea vorbi de dreptate nebună sau obraznică sau desfrânată sau de una unită cu oricare dintre cele cugetate ca rele. Iar dacă înțelesul dreptății nu este amestecat cu nici un rău, el cuprinde în sine neapărat tot binele. Iar binele este tot ce e

văzut ca virtute. Aici se arată toată virtutea sub numele de dreptate. Pe cei ce flămânzesc și însetoșează de această dreptate îi fericește Cuvântul, făgăduindu-le săturarea de cele dorite.

„Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura." Iar ceea ce se spune mi se pare că are următorul înțeles: nimic din cele năzuite în viață spre împlinirea poftelor simțurilor nu le aduce săturare celor ce o râvnesc, ci se petrece, precum zice într-un loc *Cartea Înțelepciunii lui Solomon*: „Butoi spart este silința după plăceri". Cei ce-l umplu mereu cu sârguință se ostenesc fără sfârșit și zadarnic, vărsând mereu câte ceva în adâncul poftei, dar orice ar arunca în ea pentru plăcere, nu le va aduce vreodată săturarea poftei. Cine dintre iubitorii de arginți a pus vreodată frâu iubirii de arginți după dobândirea a ceea ce năzuia? Cine a ajuns la stingerea poftei nebune de slavă prin dobândirea slavei năzuite? Iar cel ce și-a împlinit plăcerea sa în ceea ce gâdilă urechile sau în ceea ce desfătează ochii sau în lăcomia furioasă și nebună a pântecelui și a celor de după aceea, unde a ajuns prin plăcerea aceasta? Nu zboară tot felul de plăceri împlinite prin trup îndată ce au fost gustate, întârziind măcar puțin la cei ce s-au atins de ele?

Această învăţătură înaltă ne-a împărtăşit-o Domnul: singură osteneala întru virtute, sădită în noi, este ceva statornic şi întemeiat. Cel ce a dobândit ceva din cele înalte – fie neprihănirea, fie cumpătarea, fie evlavia către Dumnezeu, fie altceva din învăţăturile înalte şi evanghelice – nu are în acestea bucurie trecătoare şi nestatornică, ci una întemeiată şi statornică, ce se întinde pe toată durata vieţii. Pentru ce? Pentru că acestea se pot lucra mereu şi nu este nici o clipă în tot răstimpul vieţii în care cineva să fie sătul de lucrarea binelui. Căci neprihănirea şi curăţia şi statornicia în orice bine şi nepărtăşia la rău se lucrează mereu, câtă vreme priveşte cineva spre virtute şi gustă neîntrerupt bucuria care e unită cu lucrarea. Dar cei revărsaţi în poftele fără rost, chiar dacă sufletul lor priveşte mereu spre neînfrânare, nu se pot îndulci mereu de ele: plăcerea de a mânca este oprită de săturare şi plăcerea băutorului se stinge o dată cu setea şi, în acelaşi fel, celelalte plăceri au nevoie de un oarecare răstimp şi de întreruperi ca să se învioreze din nou plăcerea adormită de săturare. Dar avuţia virtuţii, îndată ce a prins rădăcini în cineva, nu cunoaşte nici limitare în timp, nici nu e hotărnicită de vreo săturare, ci, în cei ce vieţuiesc potrivit ei, păstrează întotdeauna simţirea întreagă,

nouă şi viguroasă a bunătăţilor ei. De aceea Dumnezeu Cuvântul le făgăduieşte săturarea celor ce flămânzesc după ea – o săturare ce aprinde dorinţa prin împlinirea ei deplină şi nu o toceşte.

Aceasta este ceea ce ne învaţă Cuvântul, Care ne vorbeşte din muntele înalt al înţelesurilor: să nu ne ocupăm pofta noastră cu nimic din cele ce nu duc la vreun capăt pe cei ce se sârguiesc, rămânându-le sârguinţa deşartă şi fără rost, asemenea celor ce aleargă spre vârful umbrei lor sau al căror drum nu duce spre nici o ţintă sau duce spre una care scapă mereu şi repede celui ce aleargă în urma ei. Să râvnim mai degrabă după cele întru care sârguindu-ne, sârguinţa aduce folos sârguitorului. Cel ce doreşte virtutea îşi câştigă binele ca pe o avuţie proprie, văzând în sine însuşi obiectul doririi sale.

Fericit este, aşadar, cel ce flămânzeşte de neprihănire, căci se umple de curăţie, iar săturarea, cum s-a spus, nu pricinuieşte oprirea dorinţei; ci amândouă cresc deopotrivă, una prin alta. Căci dorirea virtuţii cuprinde în sine ceea ce doreşte şi binele sălăşluit înăuntru aduce cu sine o bucurie neîncetată în suflet. Stă în natura acestui bine să nu îndulcească numai pentru un moment pe cel ce-l gustă, ci să dăruiască o veselie lucrătoare în toate părţile trupului. Aminti-

rea viețuirii drepte veselește pe cel ce a reușit să viețuiască așa. Veselește atât viața din timpul de față, când e trăită în virtute, cât și așteptarea răsplătirii, care socotesc că nu este alta decât, iarăși, virtutea – lucrare a celor ce au biruit și cununa biruințelor.

Iar dacă ar fi să spunem un cuvânt și mai îndrăzneț, socotesc că prin cuvântul despre virtute și dreptate, Domnul Se făgăduiește pe Sine Însuși doririi celor ce ascultă. Căci El „S-a făcut nouă înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și răscumpărare" (*I Cor.* 1, 30), dar și „pâine ce se pogoară din cer" (*In.* 6, 50) și apă vie, după care însetează David, precum mărturisește într-un psalm, aducând lui Dumnezeu această frumoasă pătimire: „Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul Cel tare, Cel viu: când voi veni și mă voi arăta feței Lui". Acesta a grăit aceste cuvinte mărețe ale Domnului și a vestit de mai înainte această săturare a sa: „Iar eu întru dreptate mă voi arăta feței Tale, sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta" (*Ps.* 16, 15).

Aceasta este, după judecata mea, adevărata virtute: binele neamestecat cu răul, în care se cuprinde tot înțelesul celor cugetate ca bune, este Dumnezeu Cuvântul, virtutea „care acoperă cerurile", cum zice Avacum (3, 3). Pentru aceea,

cu dreptate au fost fericiți cei care flămânzesc după această dreptate a lui Dumnezeu. Căci, în adevăr, se va sătura cel care, cum spune Psalmistul, „a gustat pe Domnul" (*Ps.* 33, 8), adică cel ce a primit în sine pe Dumnezeu și se umple de Cel după Care a însetat și a flămânzit, după făgăduința Aceluia Care a zis: „Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face sălaș la el" (*In.* 14, 23), sălășluindu-se mai întâi Duhul Sfânt. Socotesc că și marele Pavel, care a gustat fructe tainice ale raiului și, umplându-se de cele ce a gustat, era flămând mereu. De fapt, el mărturisește că s-a umplut de Cel dorit, zicând: „în mine viază Hristos" (*Gal.* 2, 20). Și ca unul care era flămând, își îndrepta mereu pofta în viitor: „Nu (zic) că am dobândit îndreptarea ori că sunt desăvârșit; dar o urmăresc, că doar o voi prinde" (*Filip.* 3, 12).

Să ne fie îngăduit să luăm ca exemplu ceva ce se găsește în firea noastră: precum în cazul hranei trupești, dacă nimic din cele luate ca hrană n-ar ieși din noi ca nefolositoare, ci totul s-ar adăuga la înălțimea trupului și, prin aceasta, trupurile s-ar ridica la mare înălțime, hrana de fiecare zi sporind prin ea mărimea lui, așa dreptatea aceea – și toată virtutea ce o însoțește – face pe cei

ce se împărtăşesc de ea mereu mai înalţi, sporind mereu mărimea lor prin adăugarea ei, deoarece nu iese din noi, fiind mâncată în chip duhovnicesc.

Dacă am înţeles că foamea cea fericită dă afară din noi toată umplutura răutăţii, să flămânzim după dreptatea lui Dumnezeu, ca să ajungem să ne umplem de ea în Hristos Iisus, Domnul nostru, a Căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A CINCEA

„Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui." (Mt. 5, 7)

Învăţătura primită de Iacov într-o vedenie, prin simbolul scării ce străbate de la pământ la înălţimea cerului, unde Dumnezeu e întărit pe ea, este asemenea învăţăturii despre Fericiri pe care ne-o dă şi nouă acum Cuvântul şi care înalţă tot mai sus pe cei ce urcă pe ea, spre înţelesurile cereşti. De fapt, acolo i s-a închipuit patriarhului, în înfăţişarea unei scări, viaţa cea întru virtute, ca să înveţe şi el, şi să împărtăşească şi urmaşilor că nu ne putem înălţa altfel spre Dumnezeu decât privind mereu la cele de sus şi hrănind fără întrerupere dorirea nesfârşită a celor înalte, încât să nu iubească şi să nu se oprească la cele dobândite, ci să socotească drept pagubă neridicarea la ceea ce este mai presus. Şi astfel, înălţarea din fericire în fericire îi aduce pe cei purtaţi de această dorire în apropierea lui Dumnezeu, Cel cu adevărat fericit, Care-Şi are tronul Său atotputernic aşezat peste toate Fericirile. Întocmai după cum ne apropiem de cel înţelept prin înţelepciune şi de cel curat prin curăţie, de Cel fericit ne apropiem străbătând Fericirile. Căci lui

Dumnezeu Îi este proprie cu adevărat fericirea. De aceea și Iacob a istorisit că Dumnezeu Și-a întărit tronul Său pe o astfel de scară, pentru că împărtășirea de Fericiri nu e nimic altceva decât împărtășirea de dumnezeire, spre care ne urcă Domnul prin cuvântul Său.

De aceea socotesc că El îndumnezeiește într-un fel oarecare, prin înfățișarea pe rând a fericirii făgăduite, pe cel ce ascultă și înțelege cuvântul acesta: „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui". Știu că în multe locuri ale dumnezeieștii Scripturi, prin numele de „milostiv", bărbații cei sfinți Îl numesc pe Dumnezeu: așa, David – în *Psalmi*, Iona – în proorocia lui, așa numește Moise pe Dumnezeu în multe locuri ale Legii. Dacă, deci, numirea de „milostiv" este cuvenită lui Dumnezeu, oare nu-ți cere ție Cuvântul să te faci dumnezeu, când însușirile lui Dumnezeu se gravează în tine? Căci, dacă Dumnezeu e numit „milostiv" în Scriptura de Dumnezeu insuflată, iar Cel cu adevărat fericit este Dumnezeu, urmează de aici în mod vădit că, fiind cineva milostiv ca om, se învrednicește de fericirea dumnezeiască și se face părtaș de ceea ce i se atribuie lui Dumnezeu: „Milostiv e Domnul și drept și Dumnezeul nostru miluiește". Cum să nu fie un lucru fericitor ca omul să se numească și să fie ceea ce

Dumnezeu se numește datorită lucrărilor Sale? Dar și dumnezeiescul Apostol ne sfătuiește spre dorirea celor mai înalte harisme.

Scopul nostru nu este, însă, de a ne lăsa împinși spre râvnirea binelui – căci în firea omenească este înnăscută năzuința spre bine –, ci de a nu rătăci în judecata cu privire la bine. Căci, mai ales în aceasta suntem înșelați în viața noastră: că nu putem înțelege întocmai ce este binele prin fire și ceea ce ne pare bun prin amăgire. Dacă ni s-ar înfățișa în viață răutatea dezvelită, și nu vopsită de o oarecare închipuire a binelui, omul nu s-ar năpusti asupra ei. Drept aceea, avem nevoie de pătrundere pentru înțelegerea spusei de față, ca, învățând să cunoaștem frumusețea adevărată a înțelesului ascuns în ea, să ne formăm după chipul ei. Precum gândul despre Dumnezeu e sădit în chip firesc în toți oamenii, iar înșelarea asupra a ceea ce năzuim vine din necunoașterea Celui ce este cu adevărat Dumnezeu – căci unii se închină Dumnezeirii adevărate, cunoscute în Tatăl, în Fiul și în Sfântul Duh, iar alții s-au rătăcit spre păreri nebunești și, de aceea, puțina abatere de la adevăr a deschis calea necredincioșiei –, așa și în privința cuprinsului spusei de față: dacă nu prindem adevăratul înțeles, nu mică ne va fi paguba, rătăcind de la adevăr.

Ce este mila, în ce se arată și cum este fericit cel ce primește întocmai ceea ce dăruiește? Căci: „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui". Înțelesul nemijlocit al acestei spuse cheamă pe om la iubirea semenului și la compătimirea lui, din pricina neegalității și a firii schimbătoare a împrejurărilor vieții, care fac ca nu toți să se afle în aceleași stări nici în privința cinstirii, nici a stării trupului, nici a celorlalte înzestrări. Căci, de cele mai multe ori, viața e sfâșiată prin cele contrare: prin robie și stăpânire, prin bogăție și sărăcie, prin slavă și necinste, prin slăbiciune și tărie a trupului și prin toate cele asemănătoare. Și, pentru ca sărăcia să ajungă deopotrivă cu bogăția, lipsa să se cumpănească din prisosință, El poruncește mila față de cei nevoiași. Iar dacă mila nu înmoaie sufletul, nu s-ar putea urni cineva spre îngrijirea de nenorocirea aproapelui. Și, precum mila este înțeleasă ca opusul neîndurării, tot la fel cel neîndurat și crud stă ca o fortăreață de neajuns celor ce se apropie, câtă vreme cel împreună-pătimitor și milostiv se amestecă oarecum, prin simțirea sufletului, cu acela aflat în nevoie, făcându-se pentru cel necăjit ceea ce îi cere sufletul lui. Fiindcă mila este, ca să o tălmăcim într-o explicare cuprinzătoare, întristarea de bunăvoie pentru necazurile străine.

Iar dacă nu i-am lămurit deplin înțelesul, poate se va înfățișa mai limpede prin alt cuvânt. Mila este împreună-pătimirea iubitoare cu cei chinuiți de dureri. Și, precum cruzimea și sălbăticia își au obârșia în ură, mila odrăslește din iubire, neputându-se ivi decât din aceasta. Și, dacă ar cerceta cineva cu luare-aminte însușirea milei, va găsi în ea o întărire a simțirii iubitoare, amestecată cu pătimirea întristării. Căci împărtășirea de cele bune este năzuită de toți la fel, atât de dușmani, cât și de prieteni, dar voința de a lua parte la dureri e proprie doar celor stăpâniți de iubire. Se recunoaște, de aceea, că dintre cele ce țin de viața aceasta, iubirea este cea mai tare, iar mila este întărirea iubirii. Fericit în înțelesul cel mai propriu este, așadar, cel ce-și păstrează sufletul în această simțire, fiindcă a ajuns la vârful cel mai înalt al virtuții.

Nimeni însă să nu judece această virtute numai prin părelnicia cea din afară, pentru că, altfel, ea n-ar fi decât o faptă a celor ce au vreo putere să înfăptuiască binele. Dar eu socotesc că este mai drept să se socotească aceasta în voia liberă, pentru că acela care voiește binele, dar e împiedicat de la săvârșirea lui din lipsa de putere, nu e cu nimic mai prejos prin simțirea sufletului, față de cel ce arată hotărârea lui prin fap-

te. Este de prisos a mai spune cât de mare este câştigul pentru viaţă dacă înţelege cineva fericirea în acest fel, fiind vădite şi pruncilor bunătăţile dobândite printr-o asemenea îndreptare a vieţii. Dacă, să presupunem, ar fi proprie tuturor această simţire faţă de cei mai prejos, nu s-ar mai afla unul mai sus şi altul mai jos, viaţa n-ar mai fi împărţită prin numiri contrare, sărăcia nu l-ar mai întrista pe om, robia nu l-ar mai umili, necinstirea nu l-ar mai supăra. Toate ar fi comune tuturor şi ar fi aceeaşi lege şi dreptate în viaţa oamenilor, cel ce are ceva făcându-se de bunăvoie deopotrivă cu cel lipsit. Iar, dacă ar fi aşa, n-ar mai fi nici o pricină de duşmănie, pizma ar înceta, ura s-ar stinge, răzbunarea, minciuna, înşelătoria, războiul ar dispărea, căci toate acestea sunt nepoatele poftei de mai mult. Dacă s-ar îndepărta acea simţire neîndurătoare, împreună cu ea ar fi scoase, ca o rădăcină rea, odraslele răutăţii. Iar prin smulgerea răutăţilor, îşi va face loc şirul bunătăţilor: pacea, dreptatea şi toate celelalte cunoscute ca bune.

Ce ar putea fi mai fericit decât să trăim astfel, nemaiîncredinţând viaţa noastră lacătelor şi pietrelor, ci încrezându-ne unii în alţii?! După cum cel neîndurător şi crud îşi face vrăjmaşi pe cei care au suferit cruzimea lui, tot aşa, dimpotrivă,

noi toţi ne arătăm bunăvoirea celui ce are milă de noi, mila născând în chip firesc iubirea în cei ce se împărtăşesc de ea.

Mila este, precum a spus Cuvântul, maica bunăvoinţei, a iubirii, arvuna şi legătura oricărei simţiri prieteneşti. Şi ce altă siguranţă mai întărită s-ar putea născoci vieţii? De aceea, cu drept cuvânt fericeşte Cuvântul pe cel milostiv, făgăduindu-i atâtea bunătăţi prin acest nume. Nu se poate să fie cineva care să nu cunoască folosul acestui sfat pentru viaţă. Dar eu cred că înţelesul cuvântului cuprinde în mod tainic ceva mai mult decât se dezvăluie cugetării nemijlocite, arătând cele negrăite ale vieţii viitoare. Zicând: „Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui", El făgăduieşte milostivirea ca răsplată pentru viitor.

Însă noi, părăsind, pe cât ne stă în putinţă, acest înţeles uşor de găsit şi la îndemână, să încercăm să străbatem cu privirea spre partea dinăuntru a catapetesmei. „Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui." Din această spusă se poate ajunge la ceva mai înalt decât învăţăturile înţelese prin cuvânt, pentru că Acela Care l-a făcut pe om după chipul Său a sădit în firea celui plăsmuit pornirile către toate bunătăţile virtuţilor, încât nici una din acestea nu este dată din afară, ci ceea ce voim stă în puterea noastră,

scoțând binele din firea noastră ca dintr-o vistierie. Căci prin parte suntem învățați despre întreg și anume că nu poate dobândi omul nimic din cele poftite dacă nu-și dăruiește sieși acel bine. De aceea zice Domnul către cei ce Îl ascultă: „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru" (*Lc.* 17, 21); și „oricine cere ia, cel care caută găsește și celui care bate i se va deschide" (*Mt.* 7, 8); a lua ceea ce dorim, a afla ceea ce căutăm și a dobândi cele dorite atârnă de voia și de hotărârea noastră. La fel trebuie să judecăm și contrariul, anume că nici pornirea spre rău nu ne vine prin vreo silă din afară, ci, îndată ce am ales răul, acesta dobândește existență, închipuindu-se atunci când noi îl alegem. În afară de voința liberă, răul nu se află șezând nicăieri ca ipostas propriu, de sine stătător.

Din acestea se vădește limpede puterea de sine stătătoare și de sine stăpânitoare pe care a sădit-o în firea oamenilor Domnul firii: toate atârnă de libera noastră alegere, fie bune, fie rele. Iar Judecata dumnezeiască, urmând cu hotărâre nepătimitoare și dreaptă, împarte fiecăruia ceea ce însuși și-a dăruit, după cum zice Apostolul: „Viață veșnică celor ce, prin stăruință în faptă bună, caută mărire, cinste și nestricăciune, iar iubitorilor de ceartă, care nu se supun adevărului, ci se supun nedreptății: mânie și furie" (*Rom.* 2, 7-8) și tot ceea ce este răsplătire întristătoare.

Căci, după cum oglinzile curate arată chipurile așa cum sunt – bucuroase pe ale celor ce se bucură, triste pe ale celor întristați – și nu învinuiește nimeni firea oglinzii când arată chipul întristat al modelului doborât de întristare, așa și Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu este pe măsura simțirilor noastre și ne dă darul din proprietatea noastră, după cum se găsește acesta la noi. „Veniți, voi, cei binecuvântați" și „Duceți-vă, voi, cei blestemați" (*Mt.* 25, 34, 41). Oare e nevoie de cele din afară pentru a auzi cuvântul dulce cei de la dreapta, iar cei de la stânga pe cel trist? Cei dintâi au găsit milostivire grație faptelor lor, iar cei din urmă și-au făcut pe Dumnezeu nemilosârd pentru că s-au arătat fără milă față de cei de aceeași fire. Bogatul ce înota în desfătări nu s-a milostivit de săracul ce se chinuia la poarta lui; prin aceasta s-a lipsit singur de milostivire și, când se ruga să fie miluit, nu a fost auzit. Și aceasta nu pentru că s-ar fi pricinuit vreo pagubă în marele izvor al raiului printr-o mică picătură dată lui, ci pentru că picătura milei nu se unește cu neîndurarea. Căci „ce împărtășire are lumina cu întunericul?" (*II Cor.* 6, 14); și „ceea ce va semăna omul, aceea va și secera. Cel ce seamănă în trupul său însuși, din trup va secera stricăciu-

ne; iar cel ce seamănă în Duhul, din Duh va secera viață veșnică" (*Gal.* 6, 7-8). Sămânța socotesc că este libera alegere a omului, iar secerișul este răsplata liberei lui alegeri. Înmulțit este spicul bunătăților pentru cei care au ales o asemenea sămânță și dureros este secerișul de spini celor ce au semănat în viața lor cu astfel de semințe. Căci fiecare trebuie să secere ceea ce a semănat și altfel nu se poate.

„Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui". Care limbă omenească ar putea spune adâncul tăinuit în aceste cuvinte? Dar forma comună și nehotărnicită a cuvântului ne trimite să cercetăm și mai mult cele spuse, prin faptul că nu adaugă cine sunt cei către care se cuvine să fie mila lucrătoare, ci spune simplu: „Fericiți cei milostivi". Un nou înțeles ni-l dăruiește Cuvântul și prin așezarea milei în urmarea plânsului fericit. Acolo era socotit fericit cel ce-și petrecea viața aceasta în plâns și aici mi se pare că vrea să pună aceeași învățătură. Căci, precum ne simțim atinși de nenorocirile străine când unii dintre cunoscuții noștri cad fără voie în suferințe neașteptate – fie că sunt alungați din casa părintească, fie au scăpat numai cu viața din corăbiile scufundate, fie au căzut în mâna piraților și tâlharilor, fie ajung din liberi, robi, fie din starea de fericire au trecut în închisoare sau orice altceva care a schimbat într-un asemenea rău soarta bună pe care au avut-o până atunci –, deci, precum în sufletul nostru se naște o simțire de împreună-pătimire cu aceștia, tot așa se ivește o astfel de simțire pentru noi înșine, poate chiar cu mult mai mare, când viața noastră alunecă într-o astfel de soartă nedemnă.

Când ne gândim la strălucirea casei pe care am pierdut-o, cum am ajuns în puterea tâlharilor, cum am fost vârâți în abisul acestei vieți din care am ieșit goi, câți și ce fel de tirani am ales în locul unei viețuiri în libertate, cum ni s-a întrerupt fericirea vieții prin moarte și stricăciune, mai este cu putință, când ne vin asemenea cugete, ca mila noastră să se ocupe de nenorocirile străine și să nu se umple sufletul de jale pentru sine însuși, gândindu-se la ceea ce a avut și de unde a căzut? Căci, ce este mai de plâns decât această robie? În locul desfătării raiului, am primit această stare a vieții, supusă bolii și durerii; în locul acelei nepătimiri, am primit zecile de mii de nenorociri ale patimilor; în loc de petrecerea aceea desăvârșită și de împreună-viețuirea cu îngerii, am fost osândiți să viețuim împreună cu dobitoacele pământului. Am schimbat viața îngerească și nepătimitoare cu viața dobitocească. Iar pe amarnicii tirani, pe stăpânii cei turbați și sălbatici ai vieții noastre cine ar putea să-i numere

cu ușurință: ura, patima, mândria – tiranul furios și sălbatic –, gândul desfrânat, care își râde de noi ca de niște sclavi cumpărați cu bani, robindu-ne firea spre slujiri pătimașe și necurate? Iar lăcomia, ce alt tiran o covârșește în răutate? Robește nenorocitul suflet, îl silește să primească poftele ei nesăturate, mereu turnând și neumplându-se niciodată, ca o fiară cu multe capete, ce trimite prin mii de guri hrana în pântecele nesățios; niciodată nu se satură de câștig, ci ceea ce câștigă i se face mereu pricină și ațâțare a poftei de și mai mult câștig.

Cine, deci, văzând această viață nefericită și nestatornică, nu va rămâne fără milă și fără îndurare față de atâtea nenorociri? Iar pricina nemilostivirii de noi înșine stă în nesimțirea relelor, așa cum se întâmplă în pătimirea celor ieșiți din minți, care, covârșiți de rău, pierd și simțirea celor ce le pătimesc. Dacă, însă, cineva se cunoaște pe sine, cum a fost înainte și cum este și acum, precum și Solomon zice undeva: „cei ce se cunosc pe ei înșiși sunt înțelepți", nu va înceta vreodată să aibă milă, iar acestei simțiri a sufletului îi va urma, după dreptate, și mila dumnezeiască. De aceea zice: „Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui".

Aceia, și nu alții. Căci înțelesul acestui cuvânt e ca și când ar spune cineva: „Fericit lucru este

a-și îngriji cineva sănătatea trupească", pentru că acela care se îngrijește va trăi întru sănătate. Astfel, cel milostiv este fericit, pentru că rodul milei se face un bun al celui ce miluiește, fie în înțelesul lămurit acum de noi, fie în cel lămurit mai înainte, care arată împreună-pătimirea sufletului cu nenorocirile străine. Fiecare din acestea e un bine: atât a se milui cineva de sine în chipul arătat, cât și a pătimi împreună cu semenii săi pentru nenorocirile lor, fiindcă dreptatea Judecății dumnezeiești dăruiește simțirii omenești o întărire înaltă față de cei în suferință. Apoi, se înțelege că în felul acesta îl face pe om propriul său judecător, atunci când el ia hotărâre asupra celor mai mici.

Și pentru că adevărată este credința că toată firea omenească va păși înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca fiecare să ia potrivit cu cele ce le-a făcut în trup – fie binele, fie răul –, poate că ne e îngăduit să spunem și ceva mai îndrăzneț: dacă este cu putință ca gândul să înțeleagă cele negrăite și nevăzute, cu atât mai mult se poate cunoaște încă de acum fericirea răsplătirii din partea celor miluiți. Căci bunăvoința ce se naște în suflet față de cei ce ne-au arătat milă rămâne în veci, după cuviință, în cei ce se împărtășesc de har. Ce e, deci, mai firesc ca, în

vremea cercetării, binefăcătorul fiind recunoscut de către cei ce au fost bucuraţi de el, sufletul acestuia să se veselească de glasurile mulţumitoare către Dumnezeu, care-i vor aduce lauda întregii zidiri?! Va fi oare nevoie de altă fericire pentru acela al cărui nume este strigat de faţă cu atâţi privitori?! Şi că vor fi de faţă cei ce s-au bucurat de faptele bune ne învaţă cuvântul Evangheliei în sentinţa Împăratului asupra celor drepţi şi asupra celor păcătoşi. Către amândouă cetele vorbeşte cu înţeles, arătându-i cu degetul pe cei miluiţi şi pe cei nemiluiţi: „Întrucât aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei, prea mici". Spunând „aceşti", arată pe cei miluiţi ca fiind de faţă.

Să-mi spună acum cel ce preţuieşte mai mult materia neînsufleţită a aurului decât fericirea viitoare: ce este strălucirea aceasta a aurului? Ce sunt scânteierile pietrelor de mare preţ? Ce podoabă a veşmintelor este atât de minunată ca acel bine pe care ni-l pune înainte nădejdea? Când Cel ce împărăţeşte peste zidire Se va descoperi firii omeneşti, şezând cu mărire pe tronul cel înalt, când se vor vedea împrejurul Lui nenumăratele miriade ale îngerilor şi când ochii tuturor vor vedea Împărăţia cea negrăită a cerurilor şi se vor arăta, pe de altă parte, dimpotrivă, chinurile înfricoşătoare, iar în mijlocul acestora

– întreaga fire omenească a celor ce au fost de la prima creaţie şi până la împlinirea întregului, stând în văzduh cu frică şi cu nădejdea celor viitoare, aşteptând cu cutremur fie o soartă, fie alta; şi chiar şi cei ce au vieţuit cu o conştiinţă bună, tremurând de viitorul lor, când vor vedea pe ceilalţi târâţi în întunericul trist de conştiinţa lor cea rea, ca de un călău, iar cel milostiv va fi dus de faptele sale înaintea Judecătorului, strălucind de îndrăzneală, însoţit de glasurile de laudă şi de mulţumită ale celor cărora le-a făcut bine, oare se va mai socoti fericirea una cu bogăţia materială? Oare va primi în locul acestor bunătăţi să i se prefacă toţi munţii şi şesurile şi văile şi marea în aur?

Iar cel ce a sigilat grijuliu, cu peceţi, cu lacăte şi uşi de fier, în ascunzători întărite, pe Mamona şi a socotit păstrarea materiei îngrămădite în ascunzători mai de preţ decât orice poruncă va fi târât cu capul în jos în focul acela întunecat şi toţi îi vor scoate la arătare învârtoşarea şi cruzimea pe care le-a săvârşit în această viaţă pe pielea lor şi-i vor spune: „Adu-ţi aminte că ai luat cele bune în viaţa ta" (*Lc.* 16, 25), că ai încuiat mila în lăzile bogăţiei şi ai nesocotit pe pământ împreună-pătimirea cu ceilalţi. Nu ţi-ai agonisit pentru viaţa de aici iubirea de oameni, nu ai ce

nu ai avut, nu afli ce n-ai pus deoparte, nu aduni ce n-ai risipit, nu seceri ce n-ai semănat – secerişul e pe măsura seminţelor tale. Ai semănat amărăciune, adună snopii ei; ai iubit nemilostivirea, ia ce ai iubit; n-ai privit cu milă, nu vei fi privit cu milă; ai trecut cu vederea pe cel necăjit, vei fi trecut cu vederea când te vei pierde; ai ocolit mila, mila te va ocoli; te-ai scârbit de cel sărac, şi de tine Se va scârbi Cel ce a sărăcit pentru tine.

Când acestea şi altele ca acestea se vor spune, unde va fi aurul ? Unde, vasele strălucitoare ? Unde, siguranţa comorilor pecetluite ? Unde, câinii rânduiţi spre paza nopţii şi armele pregătite pentru cei ce pun la cale jefuirea ? Unde, însemnările din catastife ? Ce sunt acestea faţă de plânsul şi scrâşnirea dinţilor ? Cine va lumina întunericul ? Cine va stinge flacăra ? Cine va alunga viermele cel neadormit ?

Să fim ascultători, fraţilor, glasului dumnezeiesc, care ne învaţă în puţine cuvinte atât de multe despre cele viitoare, şi să fim milostivi, ca să ne fericească Hristos Iisus, Domnul nostru, a Căruia fie slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A ŞASEA

„Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu."(Mt. 5, 8)

Ceea ce se petrece cu cei ce privesc de pe un vârf înalt la o mare adâncă şi întinsă, aceea se petrece şi în cugetarea mea, care priveşte de la înălţimea cuvântului lui Dumnezeu, ca de pe un munte înalt, în adâncul de netălmăcit al înţelesurilor. Şi, precum se poate vedea pe multe ţărmuri ale mării câte un munte tăiat în două, pe partea dinspre mare, retezat din vârf până la temelie, de parcă ar fi ras, iar din vârful lui, atârnând peste prăpastie, o ieşitură ameţitoare, ceea ce îngăduie celui aflat într-un asemenea foişor să privească de la o mare înălţime marea din adânc, la fel ameţeşte sufletul meu atârnat de acest înalt cuvânt al Domnului: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu".

Dumnezeu Însuşi Se făgăduieşte ca privelişte celor ce s-au curăţit cu inima. Dar „pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (*In.* 1, 18), cum zice marele Ioan. Cugetarea aceasta o întăreşte şi înaltul Pavel, zicând: „pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă" (*I Tim.* 6, 16).

Aceasta este stânca lunecoasă și abruptă care nu are în ea nici un punct de pășire pentru înțelegere. Despre această stâncă, Moise a spus în învățăturile sale că este neapropiată, deoarece înțelegerea noastră nu poate păși nicicum pe ea, orice gând despre ea ea fiind anulat de negație: „că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască" (cf. *Ieș.* 33, 20).

Pe de o parte, viața veșnică înseamnă a-L vedea pe Dumnezeu. Pe de alta, aceasta nu e cu putință, cum spun Ioan, Pavel și Moise – stâlpii credinței. Vezi vârtejul de care e atras sufletul spre adâncul celor cuprinse în cuvânt? Dacă Dumnezeu este viața, cel ce nu-L vede pe El nu vede viața. Dar că Dumnezeu nu poate fi văzut, ne-o mărturisesc de Dumnezeu purtătorii prooroci și apostoli. De ce strâmtoare se lovește nădejdea omului!

Dar Dumnezeu ajută nădejdea primejduită de cădere, precum a făcut cu Petru, întărind apa de sub picioarele lui, când acesta era în primejdie să se scufunde. Dacă va veni și la noi mâna Cuvântului și ne va susține în amândouă din înțelesurile amintite, pe noi, care ne scufundăm în adâncul tâlmăcirilor, vom scăpa de frică, pentru că ne-a prins cu putere de mână Cuvântul, Care ne călăuzește.

Făgăduința e așa de mare, că îndreaptă spre cel mai înalt vârf al fericirii. Căci ce alt bine ar mai putea dori după acesta cel ce are toate în Cel văzut? Pentru că a vedea, în limba Scripturii, înseamnă a avea: „Vei vedea bunătățile Ierusalimului" (*Ps.* 127, 5), în loc de „vei găsi", și: „Piară necredinciosul, ca să nu vadă slava Domnului" (*Is.* 26, 10), unde, prin „să nu vadă", proorocul vrea să spună „să nu se împărtășească".

Deci cel ce vede pe Dumnezeu are, prin vedere, tot ce se cuprinde în numărul bunătăților: viața fără de sfârșit, veșnica nestricăciune, fericirea fără de moarte, Împărăția cea nesfârșită, bucuria fără sfârșit, lumina adevărată, cuvântul duhovnicesc și dulce, slava cea neapropiată, tot binele ce ni se rânduiește prin făgăduința fericirii.

Dar, pentru că putința vederii este legată de curăția inimii, mintea mea e cuprinsă iarăși de amețeală, întrebându-se dacă nu cumva curăția inimii este dintre cele cu neputință și care întrec firea noastră. Dacă Dumnezeu se vede prin aceasta (prin curăția inimii), iar Moise și Pavel nu L-au văzut, o dată ce-au spus că nici ei, nici alții nu pot vedea pe Dumnezeu; se pare că ceea ce făgăduiește Cuvântul e cu neputință de dobândit. Ce ne folosește nouă să știm cum poate fi văzut Dumnezeu, dacă la această știință nu se adaugă

putința? Aceasta e ca și cum ar zice cineva: e un lucru fericit a fi cineva în cer, căci acolo va vedea cele ce nu se văd pe pământ. Dacă știm că este o fericire a fi acolo, aceasta ne va fi de folos numai dacă ni s-ar face cunoscut prin Cuvântul și mijlocul de a ajunge la cer. Dar atâta timp cât urcușul este cu neputință, ce câștig aduce cunoașterea fericirii cerești? Ea mai mult întristează pe cei ce află de ce mari bucurii sunt lipsiți din pricina neputinței de a urca la ele.

Dar oare ne cere Domnul ceea ce e dincolo de puterea firii noastre și ne dă poruncă ce întrece prin mărimea ei măsurile puterii omenești? Nu face aceasta. Căci nu poruncește să zboare celor cărora nu le-a dat aripi, nici să trăiască sub apă celor ce le-a rânduit viața pe uscat. Dacă, deci, tuturor celorlalte le-a dat o lege potrivită puterii și nu silește nici o făptură la cele mai presus de firea ei, atunci trebuie să credem că ceea ce ni se promite prin Fericire nu e ceva ce nu se poate nădăjdui.

Dar nici Ioan, nici Pavel, nici Moise și nici altul ca ei n-au rămas în afara acestei înalte fericiri de a vedea pe Dumnezeu, nici cel ce a zis: „De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător" (*II Tim.* 4, 8), nici cel ce se odihnea

pe pieptul lui Iisus, nici cel ce a auzit glasul dumnezeiesc: „te cunosc pe tine mai mult decât pe toți" (*Ieș.* 33, 17). Dacă aceia prin care ni s-a vestit că ne e mai presus de putere cunoașterea lui Dumnezeu nu s-au îndoit de fericirea lor – iar fericirea stă în a vedea pe Dumnezeu, și aceasta, în curăția inimii –, urmează că nu e cu neputință curăția inimii prin care se poate dobândi fericirea. Cum se poate, deci, spune că mărturisesc adevărul cei care susțin, după Pavel, că este dincolo de puterea noastră cunoașterea lui Dumnezeu și că, deopotrivă, cuvântul Domnului, care făgăduiește vederea lui Dumnezeu întru curăție, nu li se împotrivește?

Socotesc, însă, potrivit să spun mai întâi câteva cuvinte despre altceva, ca tâlcuirea ce o vom da temei să înainteze pe calea cuvenită.

Firea dumnezeiască însăși, în sine, întrece orice înțelegere cuprinsă de rațiune, neputându-se apropia și neputând străbate la ea gândurile întemeiate pe presupuneri; și omul nu a găsit nici un mijloc de a înțelege ceea ce nu se poate înțelege și nici o cale de cuprindere a celor cu neputință de cuprins. De aceea marele Apostol numește „nepătrunse căile Lui" (*Rom.* 11, 33), arătând prin acest cuvânt că este neumblată de gânduri calea ce duce la cunoștința ființei dum-

nezeiești. Nici unul dintre cei ce ne-au fost înainte-mergători în viață n-a lăsat vreo urmă a cunoștinței vreunei înțelegeri cuprinzătoare a Celui mai presus de cunoștință.

Însă Acela Care este mai presus de întreaga fire, Cel nevăzut și necuprins, este văzut și este înțeles prin altă rațiune, iar modurile acestui fel de înțelegere sunt multe. Cel ce toate le-a făcut întru înțelepciune poate fi văzut prin presupunere, din înțelepciunea a toată zidirea, întocmai cum artistul se cunoaște după opera sa. Însă aici nu se vede ființa artistului, ci numai măiestria artistică pe care acesta a întipărit-o în alcătuirea lucrului. Așa privind, spre podoaba zidirii, ne formăm o idee nu despre ființa, ci despre înțelepciunea Celui ce a făcut toate în chip înțelept.

Și cugetând la Creatorul vieții noastre și la faptul că nu din constrângere, ci din bunăvoință a pășit la fapta zidirii omului, zicem că și prin această cale vedem pe Dumnezeu, pătrunzând nu la ființa Lui, ci la bunătatea Lui. Toate câte înalță cugetarea la ce e mai bun și mai înalt ne dau o cunoaștere a lui Dumnezeu, deoarece orice lumină mai înaltă ne păstrează în vederea lui Dumnezeu. Căci puterea, curăția, statornicia și liberarea de tot ce este potrivnic și toate cele de felul acesta imprimă în suflet chipul unei lumini dumnezeiești și desăvârșite.

Ceea ce s-a spus arată deopotrivă cum poate fi adevărat și ceea ce făgăduiește Cuvântul – Dumnezeu va fi văzut de cei curați ce inima –, și ceea ce spune Pavel – pe Dumnezeu nu L-a văzut nimeni, nici nu poate să-L vadă. Cel nevăzut prin fire Se face văzut prin lucrări, vădindu-Se în toate cele din jurul Lui.

Dar înțelesul fericirii nu se mărginește la asemănarea Celui ce lucrează cu lucrarea Sa, căci și filozofii veacului acestuia ar avea cunoștința înțelepciunii și puterii celei mai presus de lume din buna alcătuire a zidirii. Dar eu socotesc că mărirea Fericirii ne călăuzește spre o altfel de cunoaștere a Celui dorit, pentru cei care pot să o înțeleagă. Iar înțelesul acesta voiesc să-l lămuresc prin pilde.

Un bun în viața omenească este sănătatea trupului, dar un lucru fericit e nu numai a ști ce înseamnă sănătatea, ci și a viețui sănătos. Dacă cineva ar aduce elogii sănătății, dar s-ar hrăni cu mâncăruri nesănătoase și pline de sucuri rele, ce a câștigat din elogiile aduse sănătății de vreme ce se lasă doborât de boală? La fel să înțelegem și cuvântul de față. Domnul nu zice că fericirea înseamnă a cunoaște ceva despre Dumnezeu, ci a avea pe Dumnezeu în sine. El zice: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor

vedea pe Dumnezeu". Dar eu cred că Dumnezeu nu Se va expune ca un tablou înaintea aceluia care are ochii sufletului curați, ci măreția spusei ne dă să înțelegem ceea ce Cuvântul spune și altora în chip mai desăvârșit, zicând: „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru" (*Lc.* 17, 21). De aici învățăm că acela care și-a curățit inima de toată zidirea și simțirea pătimașă vede în frumusețea sa proprie chipul firii dumnezeiești. Eu socotesc că în aceste puține cuvinte ce le-a rostit Cuvântul se cuprinde acest sfat: O, oameni, care aveți vreo dorire de a vedea Binele adevărat, de vreme ce ați auzit că mărirea dumnezeiască este mai presus de ceruri și slava ei este de netălcuit și frumusețea, de negrăit și firea, de necuprins, nu cădeți în deznădejde pentru că nu puteți vedea pe Cel dorit... În tine este măsura cunoașterii de Dumnezeu, pentru că Acela Care te-a plăsmuit a dat totdeodată ființă acestui bine prin fire. Dumnezeu a întipărit în alcătuirea Sa chipurile bunătăților firii Sale, întipărindu-le în tine ca într-o bucată de ceară un chip sculptat.

Dar răutatea, vărsându-se în pecetea cu chip dumnezeiesc, a făcut nefolositor binele ascuns sub acoperămintele urâte. Dacă vei șterge iarăși, prin îngrijirea de viața ta, întinăciunea așezată pe inimă, îți va străluci din nou frumusețea chipului dumnezeiesc. Precum se întâmplă cu fierul, care, atunci când e curățit de rugină cu o perie, strălucește ca soarele și trimite din sine raze și scânteieri, de unde cu puțin înainte era negru, așa e și cu omul lăuntric , pe care Domnul îl numește „omul inimii", – când se șterge de pe el pata ruginoasă care a înflorit pe el ca un mucegai rău, își recapătă asemănarea cu arhetipul și se face bun. Căci acela care e asemenea Binelui este și el neapărat bun.

Astfel, cel ce se privește pe sine vede în sine pe Cel dorit. Și va fi fericit, dacă are inima curată, pentru că, privind la curăția sa, vede în chip arhetipul. Tot așa precum cei ce văd soarele în oglindă, chiar când nu-și întorc privirile spre cer, întru nimic nu-l văd mai micșorat în splendoarea sa decât aceia care privesc însuși globul solar. Astfel – zice –, și voi, chiar dacă nu aveți puterea să vedeți lumina, revenind la darul chipului sădit în voi de la început, aveți în voi pe Cel căutat. Căci dumnezeirea este curăție, nepătimire și înstrăinare de orice rău și, dacă tu ai acestea în tine, atunci ai și pe Dumnezeu. Când gândul tău nu va fi amestecat cu nici un rău, ci va fi liber de patimă și despărțit de orice poftă, vei fi fericit pentru vederea ta pătrunzătoare,

pentru că L-ai văzut pe Cel nevăzut de cei necurați și, după ce ai îndepărtat întunericul material de pe ochii sufletului, privești în cerul senin al inimii, cu limpezime, priveliștea cea minunată. Dar ce este aceasta? Curăția, simplitatea, toate strălucirile luminoase ale firii omenești prin care este văzut Dumnezeu. Și aceasta așa este, nu ne mai putem îndoi în urma celor spuse.

Dar judecata noastră, conștientă de la început de nepriceperea ei, își dă seama încă și acum de această neputință. Faptul că putem ajunge la cer și ne putem împărtăși de minunile cerești nu ne este de nici un câștig dacă nu putem împlini urcușul; la fel, nu ne îndoim că fericirea vine din curăția inimii, dar felul în care se poate curăți cineva de cele ce-l întinează mi se pare deopotrivă de greu ca urcușul la cer. Care este, deci, scara lui Iacov? Unde vom găsi un car de foc, ca să ne înălțăm la cer asemenea proorocului Ilie, să se înalțe și inima noastră către minunile de acolo și să scape de această sarcină pământească? Fiindcă, dacă ajunge cineva la cunoașterea afectelor legate fără voie de suflet, va socoti că nu știe și nu poate să se despartă de relele înjugate cu el. Prin patimă începe intrarea noastră în viața aceasta, întru patimă ne înaintează creșterea și cu pătimire sfârșește viața noastră. Răul s-a ames-

ecat cu firea, prin cei ce au primit de la început patima, însușindu-și boala prin neascultare. Precum firea animalelor de orice soi se continuă în șirul de urmași, încât cel ce se naște este asemenea cu cel ce l-a născut, la fel omul se naște din om, pătimașul, din pătimaș, păcătosul, din păcătos. Deci păcatul subzistă în oarecare fel cu aceia ce vin la existență, întinzându-se și crescând o dată cu hotarul vieții.

Dar virtutea este greu de însușit pentru noi și abia se poate căpăta prin mii de sudori și încordări, prin osteneală și chin, așa precum ne învață și Sfânta Scriptură, de la care auzim „că largă este poarta și lată este calea ce duce la pieire și mulți sunt cei care o află. Și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află" (*Mt.* 7, 13-14). Sfânta Scriptură, însă, care a înfățișat în scrierile sfinte faptele minunate ale atâtor bărbați, a arătat că viața înaltă nu e întru totul cu neputință.

Deci, în făgăduința vederii lui Dumnezeu e un îndoit înțeles: unul, al cunoașterii Firii Celei mai presus de toate, altul, al unirii cu El prin curăția vieții. Glasul sfinților socotește primul fel de cunoaștere cu neputință, iar al doilea este făgăduit firii omenești în învățătura aceasta a Domnului: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu".

Despre felul în care putem să ne curățim, aflăm din aproape toată învățătura evanghelică. Dacă străbatem poruncile pe rând, vom afla lămurit mijlocul de curățire a inimii. Cuvântul a despărțit în două răutatea: în ceea ce se susține prin fapte și în ceea ce se susține prin gânduri. Mai întâi a fost pedepsită prin Legea Veche nedreptatea vădită în fapte, iar acum, El așază Legea pentru al doilea fel de păcat: nu mai pedepsește fapta rea, ci cere ca să nu se ivească nici începutul. Căci, a îndepărta păcatul din însăși voia de a-l face înseamnă a face viața cu mult mai străină de faptele rele. Și, având păcatul multe părți și multe feluri, fiecărui fel din cele neîngăduite i-a rânduit, prin Porunci, vindecarea potrivită. Și fiindcă boala mâniei se ivește în viață cel mai repede, începe tămăduirea de la ceea ce ne stăpânește mai mult, legiuind în primul rând nemânierea. De la Legea Veche ai învățat – zice – „Să nu ucizi!"; acum învață să depărtezi de la suflet însăși mânia împotriva celor de aceeași fire (*Mt.* 5, 22). Dar nu a oprit orice mânie, căci această pornire a sufletului se poate folosi și spre bine. Porunca a stins mânia deșartă împotriva fratelui: „tot cel ce se va mânia pe fratele său în zadar". Adaosul „în zadar" arată că, de multe ori, folosirea mâniei nu e fără rost și anume atunci când patima se aprinde pentru

pedepsirea păcatului. Acest fel de mânie l-a recunoscut mai înainte cuvântul Scripturii pe seama lui Finees, care a îmblânzit, prin înjunghierea călcătorilor de lege, pornirea lui Dumnezeu împotriva poporului (*Num.* 25). Și iarăși se folosește de ea ca mijloc de vindecare față de păcatele trupești, smulgând din inimă – prin poruncă – pofta nebunească a preacurviei.

Și așa vei afla cum Domnul a îndreptat întregul, îmbunătățind fiecare parte, una câte una, și opunând fiecărui fel de răutate câte o poruncă. El nu îngăduie să ne stăpânească mâniile nedrepte, oprindu-ne chiar și de la apărare; alungă patima lăcomiei prin porunca de a ne dezbrăca de bunăvoie și de cămașa rămasă în folosul celui ce voiește să ne ia haina. Tămăduiește frica, poruncindu-ne să disprețuim moartea. Astfel, prin fiecare dintre porunci vei afla cuvântul plugăresc, smulgând rădăcinile rele ale păcatelor din adâncul inimii noastre și curățindu-ne de rodul spinilor.

Prin amândouă ajută firii noastre: și prin aceea că făgăduiește binele, și prin învățătura pe care ne-o dă pentru viața de acum despre fiecare caz particular. Iar dacă ți se pare dureroasă străduința pentru cele bune, compar-o cu viața contrară și vei afla cu cât este mai dureros păcatul când privești nu prezentul, ci viitorul.

Cel ce a auzit de gheena nu se va mai despărți cu durere și osteneală de plăcerile păcatelor, ci-i va fi de ajuns frica sălășluită în gânduri, ca să alunge patimile. Este, însă, mai bine ca omul să dea la iveală ceea ce este tăinuit, să cugete la aceasta și, de aici, se va naște în el o dorire mai puternică. Dacă fericiți sunt cei curați cu inima, nefericiți sunt, fără îndoială, cei cu mintea întinată, pentru că privesc spre fața vrăjmașului. Și, dacă prin virtute, însăși pecetea dumnezeiască se întipărește în viața noastră, e vădit că viața în păcat se face chipul feței vrăjmașului.

Într-adevăr, potrivit feluritelor înțelesuri, Dumnezeu e numit prin fiecare nume al celor cugetate ca bune, de pildă: lumină, viață, nestricăciune și toate câte sunt de acest fel. Pe de altă parte, tot ce se opune acestora, ca întunericul, moartea și stricăciunea și câte sunt înrudite acestora, se vor atribui născocitorului răutății. Deci, fiindcă am învățat să deosebim între cele prin care viața noastră ia chipul păcatului sau al virtuții, să fugim de chipul diavolului, să lepădăm masca vicleană și să privim chipul lui Dumnezeu. Să fim curați cu inima, ca să ne facem fericiți, întipărindu-se în noi pecetea dumnezeiască, prin viețuirea curată întru Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A ȘAPTEA

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema." (Mt. 5, 9)

În sfințitul cort al mărturiei pe care l-a alcătuit legiuitorul israeliților, după chipul arătat lui de Dumnezeu pe munte, toate câte cele cuprinse înăuntru erau, una câte una, sfinte și sfințite. Partea cea mai dinlăuntru, care se numea Sfânta Sfintelor, era tăinuită și nu se putea intra în ea. Această numire vădește că ea nu se împărtășea de sfințenie în aceeași măsură ca restul și, precum ceea ce este sacru și sfânt stă mai presus de ceea ce este comun și întinat, tot așa acea parte în care nu se putea intra era mai curată și mai sfântă decât cele sfinte din jurul ei.

La fel socotesc și eu că toate fericirile care ni s-au arătat în acest munte al contemplării sunt una câte una sfinte și sfințite. Dar ceea ce ni s-a pus acum înainte spre cugetare e cu adevărat de nestrăbătut și e „Sfânta Sfintelor", căci, dacă a vedea pe Dumnezeu e un bine care nu poate fi întrecut de nimic, a se face „fiul lui Dumnezeu" e, fără îndoială, mai presus de orice fericire.

Care e, deci, înțelesul acestor cuvinte? Ce dar cuprinde o astfel de făgăduință dată prin ele?

Orice ar înțelege mintea prin ea, ceea ce se făgăduiește e mai presus de această înțelegere. Poți încerca să numești ceea ce se făgăduiește prin fericirea aceasta cu orice lucru bun: binele, cinstirea, înălțimea; totuși, ceea ce se făgăduiește înseamnă mai mult decât înțelesul acestor nume. Ceea ce se primește este mai presus de dorire, darul mai presus de nădejde, harul mai presus de fire.

Ce este omul pus față în față cu firea dumnezeiască? Ce cuvânt al sfinților să rostesc spre a înfățișa micimea omului? După Avraam, el e „praf și cenușă" (*Fac.* 18, 27), după Isaia, „iarbă" (*Is.* 40, 6), după David, nici iarbă, ci „asemenea ierbii" (*Ps.* 36, 2). Cel dintâi zice: „Tot trupul e iarbă", iar al doilea zice: „Omul, ca iarba". După Ecclesiast, e „deșertăciune" (1, 2), după Pavel, „vrednic de plâns" (*I Cor.* 15, 19). Căci cuvintele cu care se numește Apostolul pe sine însuși se potrivesc întregului neam omenesc. Acesta este omul.

Dar Dumnezeu ce este? Cum să numesc eu ființa pe care ochiul nu o poate vedea, urechea nu o poate auzi și inima nu poate să o înțeleagă? Prin ce cuvinte voi vesti firea Lui? Ce pildă voi găsi pentru Acesta între cele cunoscute? Ce cuvinte voi născoci pentru a face înțeles pe Cel negrăit și nespus? Am auzit Scriptura cea de

Dumnezeu insuflată spunând lucruri mari despre Firea Cea mai presus de toate. Dar ce sunt ele față de însăși firea aceea? Căci cuvântul a grăit atât cât poate încăpea în mine, nu cât este Cel pe care Îl arată. După cum cei ce respiră primesc aerul – unul mai mult, altul mai puțin, fiecare după lărgimea lui, și cel ce are în sine mai mult nu a luat tot aerul, ci a luat și el cât a putut –, tot așa și cunoașterea lui Dumnezeu după Sfânta Scriptură – care ne-a fost dată de Dumnezeu prin purtătorii de Dumnezeu – este înaltă și mare și mai presus de toată mărimea, în comparație cu măsura înțelegerii noastre, dar nu la adevărata mărime a Lui. „Cine a măsurat apele cu pumnul și cine a măsurat pământul cu cotul?" (*Is.* 40, 12). Cuvântul proorocesc a arătat prin aceste sublime rostiri o parte a lucrării dumnezeiești, dar însăși puterea din care pornește lucrarea sau, mai bine zis, firea din care este lucrarea, n-a spus-o, nici nu s-a gândit s-o spună. Ci, mai mult, îi dojenește pe cei care încearcă să dea dumnezeirii, prin presupuneri, unele chipuri, spunând, ca în numele lui Dumnezeu: „Cu cine M-ați asemănat?" (*Is.* 40, 6). Același sfat îl dă și Ecclesiastul prin cuvintele sale: „Nu te grăbi să deschizi gura ta și inima ta să nu se pripească să scoată o vorbă înaintea lui

Dumnezeu, că Dumnezeu este în ceruri, iar tu pe pământ" (*Eccl.* 5, 1), arătând, prin depărtarea stihiilor una de alta, în ce măsură e mai presus firea dumnezeiască de cugetările pământești.

Cel ce este astfel și așa măreț, Cel Care nu poate fi nici văzut, nici auzit, nici cugetat de rațiune Și-l face casnic pe omul care e socotit de nimic între cele ce sunt. Omul este înfiat de Dumnezeul tuturor. Ce mulțumire se va găsi vrednică de acest dar? Prin ce cuvânt, prin ce cugetare, prin ce mișcare de recunoștință s-ar putea lăuda acest har covârșitor? Omul e ridicat peste firea lui, e făcut din muritor, nemuritor; din întinat, neîntinat; din trecător, veșnic; într-un cuvânt, devine din om, dumnezeu. Cel învrednicit să se facă fiu al lui Dumnezeu va avea în sine, fără îndoială, cinstea Tatălui și e făcut moștenitor al tuturor bunătăților părintești. O, uriașă dărnicie a bogatului Stăpân! O, mână largă! Cât de mari sunt darurile comorilor negrăite! Din iubire de oameni, ridică aproape la aceeași cinste cu Sine firea cea căzută în necinste din pricina păcatului. Căci, dacă ne face prin har ceea ce El este prin fire, ce altceva ne dă decât deopotrivă cinstire cu Sine, prin înrudire?

Aceasta este cununa luptei. Dar care e lupta pe care o încununează? De se va face făcător

de pace, zice, va fi încununat cu harul înfierii. Eu socotesc însă că și fapta pe care o făgăduiește o asemenea răsplată este un alt dar. Căci nimic nu este mai dulce dintre cele năzuite de oameni în viață decât o viețuire pașnică. Fiindcă, orice ai numi dintre cele dulci, viața are nevoie de pace pentru a fi dulce. Dacă le-am avea pe toate câte se prețuiesc în viață – bogăție, sănătate, soție, copii, casă, părinți, slujitori, prieteni, pământ și mare împreună, cu tot ce se găsește pe ele: grădini ca raiul, vite, băi, locuri de joc, de sport, locuri de desfătare și tot ceea ce s-a născocit spre înveselire, dacă s-ar mai adăuga la acestea spectacolele plăcute, desfătările urechilor prin muzică și orice altceva prin care se îndulcește viața celor ce umblă după desfătări –, toate acestea dacă le-ai avea, dar bunul păcii ar lipsi, ce folos ai mai avea de ele de vreme ce războiul te-ar împiedica de la gustarea lor? Prin urmare, pacea însăși este dulce celor ce se împărtășesc de ea și îndulcește cele prețuite în viață.

Când suferim vreo nenorocire în felul omenesc, răul acestei nenorociri devine mai ușor de suportat prin amestecarea cu binele păcii, iar când războiul ne apasă viața, acesta ne face nesimțitori față de celelalte pricini de întristare,

pentru că nenorocirea de obşte covârşeşte pe cele individuale. Chiar doctorii spun despre bolile trupeşti că, dacă două dureri se nimeresc să cadă în acelaşi timp asupra aceluiaşi trup, e simţită numai cea mare, iar răul mai mic îşi ascunde durerea, fiind înghiţit de puterea celui ce covârşeşte. Tot aşa lucrează şi nenorocirile războiului, care îi fac pe oameni nesimţitori faţă de durerile lor singulare. Dacă sufletul e amorţit, în simţirea suferinţelor sale, prin lovitura relelor de obşte ale războiului, cum va mai păstra gustarea celor dulci acolo unde se lovesc armele şi caii, unde, iată, se întâmplă tristele peripeţii ale războiului: oţelul ascuţit şi trompeta ameninţătoare, şirurile de luptători cu lănci şi coifuri sclipitoare, atacul, îmbulzeala, zbuciumarea, lupta, fuga, urmărirea, zgomotul, alarma de război, pământul însângerat, morţii călcaţi în picioare, răniţii părăsiţi şi toate celelalte! Oare cel aflat în acestea are timp să-şi ridice gândul la amintirea celor ce-l veselesc? Şi chiar dacă în suflet ar intra amintirea vreunui lucru plăcut, nu s-ar face acesta prilej de nefericire, în timpul atâtor pericole? Aşadar, Acela Care răsplăteşte îţi va da un dar îndoit dacă te eliberezi de relele războiului: unul este cununa, celălalt însăşi lupta. Şi chiar dacă nădejdii acesteia nu i s-ar oferi nimic, pentru cei ce au minte întreagă, pacea e prin ea însăşi mai de preţ decât orice alt lucru nădăjduit. În aceasta se poate cunoaşte prisosinţa iubirii de oameni a lui Dumnezeu, pentru că El n-a păstrat răsplătirile cele bune numai celor ce se silesc şi se străduiesc în dureri şi suferinţe, ci deopotrivă şi celor ce trăiesc cu linişte şi mulţumire, dacă darul lor de căpetenie este pacea. El dăruieşte fiecăruia pacea într-o aşa măsură, încât să nu o aibă numai pentru sine, ci să împartă din belşugul prisositor şi celor ce nu o au.

„Fericiţi – zice – sunt făcătorii de pace." Făcătorul de pace este cel care dă pace altuia, însă n-ar putea-o împărtăşi cineva altuia dacă n-ar avea-o el însuşi. El voieşte ca mai întâi tu să fii săturat de bunătăţile păcii şi apoi să dai din acest bine şi celor lipsiţi de el. Şi nu este trebuinţă de a adânci cuvântul printr-o tălmăcire prea iscoditoare, pentru că ne este de ajuns bunul-simţ pentru câştigarea acestui bun. „Fericiţi făcătorii de pace." În scurtimea lui, cuvântul dăruieşte tămăduirea multor boli, cuprinzându-le pe toate în înţelesul lui larg şi general.

Să înţelegem mai întâi ce este pacea. Ce altceva este decât împreuna-pătimire iubitoare îndreptată spre cel de aceeaşi fire? Dar ce este, atunci, ceea ce noi numim potrivnic păcii? Ura,

mânia, iuțimea, pizma, pomenirea răului, fățărnicia, nenorocirea războiului. Vezi câtor boli le este leac un singur cuvânt? Pacea se împotrivește la fel fiecărei boli din cele numite mai sus și, prin prezența ei, nimicește răul. Precum boala încetează prin intrarea sănătății, iar întunericul se mistuie când se arată lumina, tot așa, când se ivește pacea, se destramă toate patimile ce se nasc din starea potrivnică.

Cât de mare este prețul acestui bun nu socotesc că trebuie să tâlcuiesc eu prin cuvânt. Tu însuți poți înțelege, privind la viața celor ce se învrăjbesc și se dușmănesc unii pe alții. Cât de supărătoare sunt întâlnirile lor! Se simt stânjeniți unii de alții: gurile le sunt fără sunet, privirile întoarse, urechea închisă față de cuvântul celui pe care-l urăsc. Oricine e prieten unuia nu e prieten celuilalt și, dimpotrivă, oricine e dușman unuia e plăcut celuilalt.

Precum aromatele bine mirositoare umplu aerul dimprejur cu buna lor mireasmă, tot așa darul păcii se răspândește cu îmbelșugare, încât viața ta e tămăduire a bolilor străine. Dar cât de mare este acest bun vei recunoaște mai deplin gândindu-te la nenorocirea fiecăreia din patimile ce se nasc în suflet dintr-o voință dușmănoasă. Cine ar putea descrie potrivit patimile mâniei?

Ce cuvânt ar putea înfățișa măsura de urâțenie a acestei boli? Nu vezi patimile drăcești ce se ivesc în cei stăpâniți de mânie? Gândește-te la semnele asemănătoare ale bolii de la demonul mâniei și la deosebirea între ele. Ochii celor stăpâniți de demon sunt injectați cu sânge și ieșiți din orbite, limba înțepenită, vorbirea aspră și ascuțită, ca un lătrat furios. Toate acestea sunt comune și mâniei, și îndrăcirii: mișcarea neastâmpărată a capului, agitația mâinilor, fierberea întregului trup, picioarele nestatornice. Acestea sunt trăsăturile unuia și aceluiași tablou, înțeles, însă, ca descriere a două boli deosebite.

Numai întru atât se deosebește boala de la demon de mânie: una este răul de bunăvoie, alta cade fără îngăduință în cel asupra căruia se năpustește. Dar ce e mai de plâns: să ajungă cineva în acest rău din pornire proprie sau din patima fără voie? Când cineva vede la altul boala demonică, simte compătimire pentru acela, dar nebunia mâniei o imită, îndată ce o vede, socotind ca o păgubire dacă nu biruiește tot cu patima pe cel îmbolnăvit de mânie înaintea sa. Demonul chinuiește trupul celui stăpânit numai până ce încetează boala aceluia, făcându-l pe cel cuprins de furii să-și arunce mâinile împotriva aerului. Dar demonul mâniei nu

trezește nici o mișcare zadarnică, întrucât patima își ia avânt și tot sângele inimii este impregnat de otrava cea rea a mâniei, fierea neagră împrăștiindu-se în toate mădularele trupului; prin simțirea mânioasă, toate simțurile – care sălășluiesc în creier – sunt apăsate de aburii dinlăuntru, ochii sunt ieșiți afară de sub pleoape, ațintiți precum privirea sângeroasă a șarpelui asupra obiectului supărător, răsuflarea grea apasă inima, vinele gâtului se umflă, limba se îngroașă, glasul – strâmtorat de vine – se face mai pițigăiat, buzele – încărcate de amărăciunea cea rece – înțepenesc și se învinețesc și devin prea grele pentru a se deschide și închide cu ușurință, încât nu mai pot să-și țină scuipatul ce se înmulțește în gură, ci-l aruncă prin cuvinte, sunetul silit scoțându-l o dată cu acela. Se pot vedea și mâinile, și picioarele mișcate de boală, iar mădularele acestea nu se mișcă în zadar, ca la cei îndrăciți, ci spre paguba celor ce s-au întâlnit unul cu altul, din pricina patimii. Iar loviturile celor ce se bat între ei țintesc spre rănirea simțurilor. Și dacă, în încăierare, gura unuia se apropie de trupul celuilalt, nu rămân nici dinții nelucrători, ci se înfig ca o fiară în cele la care ajung.

Și cine ar putea număra una câte una relele care-și au începutul în mânie? Așadar, cel ce împiedică o asemenea urâciune cu dreptate se numește fericit și este cinstit pentru marea lui binefacere. Dacă un om scapă pe altul de la vreo neplăcere trupească și este cinstit pentru o asemenea faptă bună, nu cu atât mai mult îl vor socoti cei înțelepți ca pe un binefăcător al vieții pe acela care a eliberat sufletul de această boală? Cu cât sufletul e mai de preț decât trupul, cu atât e mai de cinste cel ce vindecă sufletul decât acela care vindecă trupul.

Și să nu creadă nimeni că aș socoti mânia ca pe cel mai greu dintre rele! Mi se pare că patima pizmei și fățărniciei e cu mult mai grea decât cea amintită și cu adevărat așa este, pentru temeiul că e mai de temut ceea ce este ascuns decât ceea ce este pe față. Precum și între câini avem dintre aceia care nu-și trădează mânia prin lătrat și nu atacă în față, ci întăresc neprevederea și negrija noastră printr-o înfățișare blândă și liniștită, așa este și patima pizmei și a fățărniciei. Aceia poartă înlăuntru ura ca pe un foc ascuns, iar la vedere se ascund sub acoperământul lingușirii. Dar, precum se întâmplă când focul este ascuns sub paie – la început topește prin ardere cele apropiate, fără să iasă

la arătare, iar prin ele străbate doar un fum rău mirositor, împins dinlăuntru cu sila; dacă însă vine un curent, se ridică o flacără vie și luminoasă –, așa și pizma roade inima înăuntru, ca un foc o grămadă îndesată de paie, și-și ascunde boala din rușine, dar nu se poate ascunde deplin, căci amărăciunea invidiei se vede ca un fum pișcător în trăsăturile feței. Dar dacă i se întâmplă celui pizmuit vreo nenorocire, atunci pizmașul își trădează boala, făcându-și din întristarea aceluia prilej de bucurie și plăcere. Cele ascunse ale patimii se vădesc, însă, chiar dacă ea pare să fie camuflată prin expresia chipului. Iar semnele pizmei care topește ființa sunt adeseori asemenea semnelor de moarte ale celor disperați: ochii uscați, înfundați în fundul pleoapelor secate, sprâncenele lăsate în jos, oasele ieșite prin carne.

Care este însă pricina bolii? Faptul că un frate sau o rudă sau un vecin are o bucurie. O, nedreptate neauzită, – a socoti vinovat pe cineva pentru că nu e nefericit, a simți durere prin fericirea lui, a-l osândi ca nedrept nu pentru răul pe care l-am suferit de la el, ci pentru cele prin care acela, nesăvârșind vreo nedreptate, trăiește cu mulțumire! Ce-ți este ție, nenorocitule? Ia spune, pentru ce te usuci privind cu ochi

amărâți la fericirea vecinului? Ce vină îi găsești? Pentru că e sănătos la trup? Pentru că e destoinic în cuvinte frumoase? Pentru că e de neam nobil? Pentru că, primind un post de conducător, se arată strălucind în dregătoria sa? Pentru că și-a mărit avuția? Pentru că are greutate cuvântul lui din pricina înțelepciunii sale? Pentru că e cinstit de mulți pentru facerile lui de bine? Pentru că se bucură de copii? Pentru că se veselește cu soția lui? Pentru că se îngrijește cu spor de veniturile casei? Pentru ce inima ta este străpunsă de acestea ca de o săgeată? Tu îți strângi palmele și îți frângi degetele, ești tulburat de gânduri înfricoșătoare, scoți suspinuri adânci și dureroase, n-ai nici o plăcere de bunurile tale, masa îți e amară, vatra îți e tristă, îți apleci de bunăvoie urechea spre calomnierea celor fericiți, iar dacă se spune ceva bun despre ei, auzul tău e astupat. Și, dacă sufletul tău se află în starea aceasta, de ce acoperi patima cu fățărnicie? De ce te împodobești cu masca prieteniei și a unei bunăvoințe prefăcute? De ce îl saluți cu vorbe prietenești, spunându-i să se bucure și să fie sănătos, câtă vreme în fundul inimii îi dorești cele potrivnice? Așa a făcut Cain, care, înfuriat de bunul nume al lui Abel de a fi aflat har înaintea lui Dumnezeu, a pus la cale din

pizmă uciderea lui, iar prefăcătoria s-a făcut călău, căci, luând masca prieteniei și a vorbirii frumoase, l-a dus în câmp, departe de apărarea părinților, și abia acolo și-a descoperit pizma prin omor.

Cel ce scoate această boală din viața omenească și leagă prin pace și prietenie pe cei de aceeași fire și-i duce pe oameni la o armonie plină de dragoste, mărginind răul firii omenești, nu împlinește oare cu adevărat lucrarea puterii dumnezeiești? De aceea numește El pe făcătorul de pace *fiul lui Dumnezeu*, fiindcă acela care dăruiește pace vieții oamenilor se face următor al adevăratului Dumnezeu.

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema." Cine sunt aceștia? Următorii iubirii de oameni a lui Dumnezeu, cei care arată în viața lor ceea ce e propriu lucrării lui Dumnezeu. Dăruitorul și Domnul celor bune smulge cu totul și duce cu desăvârșire la nimicire tot ce este în afara firii binelui și străin de el. Această lucrare ți-o legiuiește și ție: să dezrădăcinezi ura, să desființezi războiul, să nimicești pizma, să îndepărtezi lupta, să stingi pofta de răzbunare, să topești ținerea de minte a răului care arde mocnit înlăuntrul inimii tale; și să sădești în inima ta, în locul acestora, tot ceea ce

le este contrar. Căci, precum o dată cu retragerea întunericului intră lumina, așa și în locul fiecăreia dintre acestea intră roada Duhului – iubirea, pacea, bunătatea, îndelunga-răbdare și întregul șir de bunătăți numit de Apostol (*Gal*. 5, 22-23).

Cum să nu fie fericit împărțitorul dumnezeieștilor daruri, al harismelor lui Dumnezeu, cel ce seamănă în facerile sale de bine cu dărnicia lui Dumnezeu? Dar poate că Fericirea nu privește numai binele străin, ci socotește că făcător de pace, în adevăratul înțeles al cuvântului, este cel ce liniștește războiul din sine, între trup și duh, într-o armonie pașnică, în care nu mai e lucrătoare legea trupului, ce luptă împotriva legii duhului, ci aceasta din urmă, care, supusă împărăției mai bune, se face slujitoarea poruncilor dumnezeiești. Dar să nu socotim că suntem povățuiți de acest cuvânt să cugetăm în două feluri viața celor ce înfăptuiesc binele; ci, de vreme ce „s-a surpat dintre noi peretele din mijloc al răutății despărțitoare" (cf. *Ef*. 2, 14), cele două se fac una, crescând împreună prin unirea în bine. Dumnezeirea este una și necompusă, fără adăugare și fără formă, iar omenirea va fi, prin această pace, liberă de această compunere din două și va fi deplin întoarsă spre

bine, spre simplitate și lipsa de formă, ajunsă cu adevărat una, ca partea văzută să fie aceeași cu partea ascunsă, iar cea ascunsă, cu aceea arătată. Atunci se va împlini cu adevărat fericirea și cu dreptate vor fi numiți aceia fiii lui Dumnezeu și vor fi fericiți după făgăduința Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA A OPTA

„Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția cerurilor." (Mt. 5, 10)

Înșirarea pe rând a înțelesurilor înalte ale învățăturii ne ridică la a opta treaptă în tâlcuirea cuvântului de față. Iar eu socotesc mai potrivit să lămurim întâi ce înseamnă, după prooroci, taina numărului opt, care este pusă în fruntea a doi psalmi (*Ps.* 17 și 11) și ce sunt curățirea și porunca tăierii împrejur, amândouă legate de numărul opt. Poate acest număr are vreo înrudire cu a opta fericire, care, ca vârf al tuturor fericirilor, se află pe treapta cea mai înaltă a binelui.

Prin simbolul zilei a opta, proorocul arată ziua Învierii; curățirea arată întoarcerea omului întinat la curăția cea după fire; tăierea împrejur înseamnă lepădarea pielii celei moarte pe care am îmbrăcat-o după ce ne-am făcut goi de viață prin neascultare. Aici, fericirea a opta este reașezarea în ceruri a celor căzuți în robie, care au fost din nou chemați din robie în Împărăție.

„Fericiți – zice – cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția cerurilor". Iată sfârșitul luptelor pentru Dumnezeu, cununa durerilor, prețul sudorilor: învrednicirea de Împărăția ce-

rurilor. Nădejdea fericirii nu mai e clătinată de cele nestatornice și schimbătoare, căci pământul este locul celor schimbătoare, dar dintre cele ce se văd și se mișcă în cer nu cunoaștem nimic care să nu se miște mereu la fel. Toate își urmează drumul pe cer într-o ordine neîntreruptă, pe liniile și după rânduiala lor. Vezi tu darul cel preaînalt? Căci nu în cele ce se schimbă le dăruiește mărirea celor vrednici, ca frica de schimbare să le întristeze bunele nădejdi, ci, spunând „Împărăția cerurilor", arată neschimbarea și nestricarea darului făgăduit nădejdii noastre.

Dar mă încurcă o nedumerire în cele spuse: întâi că El făgăduiește aceeași răsplătire și celor ce se sărăcesc cu duhul pentru El, și celor prigoniți pentru El. Dar cei ce primesc aceeași cunună au și lupta egală. Mai departe, pentru ce pune El alte temeiuri deosebirii, atunci când desparte pe cei de la dreapta de cei de la stânga și-i cheamă pe cei dintâi în Împărăția cerurilor? Când vorbește acolo de milă, de dărnicie și de iubirea față de alții, nu pomenește nimic de sărăcia cu duhul, nici de prigonirea pentru El. Deși, după înțelesul cel mai apropiat, se pare că și acestea două se deosebesc foarte mult una de alta. Ce este comun între a fi sărac cu duhul și a fi prigonit sau între acestea și faptele împreună-

pătimirii iubitoare: a hrăni pe cel flămând sau a îmbrăca pe cel gol, a primi sub acoperișul tău pe drumeț sau a mângâia după putere pe cel bolnav și închis? Ce este comun, după înțelesul obișnuit, între acestea și sărăcia de bunăvoie sau a fi prigonit? Acesta alină durerile străine, dar fiecare dintre ceilalți doi – și cel sărac, și cel prigonit – are nevoie de alinările altora. Însă rezultatul este egal pentru toți. Căci la fel îi duce la cer și pe cei săraci cu duhul, și pe cei prigoniți, și pe cei milostivi. Ce vom zice, deci? Toate se leagă între ele, lucrând și tinzând către același țel. Căci sărăcia e ușoară la strămutare și iubirea de săraci nu e străină de sărăcie.

Dar socotesc că este bine să tâlcuim mai întâi acest cuvânt și apoi să cercetăm conglăsuirea [consonanța] dintre aceste înțelesuri și înțelesul lor comun.

„Fericiți cei prigoniți pentru dreptate." De unde sunt goniți și de către cine sunt prigoniți? Înțelesul nemijlocit ne arată stadionul martorilor (martirilor) și alergarea din credință. Căci gonirea trimite la zelul încordat al alergătorului de curse, ba, mai mult, se arată și biruința în alergare. Cel ce aleargă nu poate birui decât dacă îl lasă în urma sa pe cel ce aleargă împreună cu el. Fiindcă, prin urmare, cel ce aleargă spre cunu-

na chemării de sus și cel gonit pentru cunună de către vrăjmași au în spate la fel: unul – pe cel ce se întrece cu el, celălalt – pe cel ce-l urmărește, iar aceștia sunt cei ce împlinesc cursa mărturiei în luptele fricii de Dumnezeu. Ei sunt goniți, dar nu ajunși; sfârșitul fericirii rânduite lor prin nădejde și înfățișat în aceste cuvinte din urmă este o cunună a întregii fericiri. Căci adevărata fericire este a fi gonit pentru Domnul. De ce? Pentru că prigonirea din partea răului se face pricină a stăruirii și înaintării în bine. Înstrăinarea de rău (prin această gonire) devine prilej al alipirii de bine. Iar bine și mai presus de orice bine este Domnul, spre Care aleargă (în sus) cel gonit.

Fericit cu adevărat este, deci, cel ce se folosește de vrăjmaș ca de un ajutor în înaintarea spre bine. Întrucât viața omenească stă în punctul de deosebire dintre bine și rău, cel care cade din nădejdea cea bună și desăvârșită ajunge în prăpastie, câtă vreme cel ce s-a depărtat de rău și s-a înstrăinat de stricăciune se întărește în dreptate și nestricăciune. Deci gonirea (prigonirea) martorilor (martirilor) de către tirani este dureroasă simțurilor după chipul ei văzut, însă sfârșitul celor ce li se întâmplă aceasta întrece orice fericire.

Dar ar fi mai bine să scoatem din pilde înțelesul cuvintelor. Cine nu știe cu cât este mai apăsător să fii supus uneltirilor decât să fii iubit! Dar faptul dintâi, care se arată chinuitor, se face multora pricină a fericirii chiar în viața aceasta, precum arată și Scriptura despre Iosif, care, supus uneltirilor fraților săi și alungat din împreună-viețuirea cu ei, a ajuns împărat peste uneltitorii săi prin însăși vânzarea aceasta a lor. Și, desigur, n-ar fi ajuns la această dregătorie dacă pizma lor nu i-ar fi deschis drumul spre ea. Dacă, însă, cineva i-ar fi prezis că va fi fericit prin suferirea uneltirilor, nimeni nu i-ar fi dat crezare, privind la întristarea clipei aceleia, căci nu i s-ar fi părut cu putință ca dintr-un început așa de rău să iasă un sfârșit așa de bun. Tot la fel și prigonirea credincioșilor de către tirani, legată de multe dureri pentru simțuri, nu dă celor mai trupești nici o speranță pentru Împărăția cerurilor, făgăduită lor prin dureri.

Dar Domnul, Care cunoaște slăbiciunea firii, vestește de mai înainte care este sfârșitul luptei, ca, prin nădejdea Împărăției, să învingă cu ușurință simțirea trecătoare a durerilor. De aceea Ștefan, atunci când e împroșcat din toate părțile cu pietre, primește cu bucurie ploaia de pietre în trup, ca pe o rouă plăcută, și răsplătește cu bine-

cuvântări pe vrăjmașii săi, rugându-se să nu li se socotească păcatul, fiindcă auzise promisiunea și era încredințat că speranța sa era în armonie cu ceea ce i se întâmpla. Căci, de vreme ce auzise că aceia care suferă prigoană pentru Domnul vor ajunge în Împărăția cerurilor, vedea ceea ce aștepta, întrucât era prigonit. Alergând spre mărturisire, i se arată ceea ce nădăjduia, i se deschid cerul și slava dumnezeiască privindu-l din înălțimea mai presus de lume, adică Însuși Cel mărturisit de către cel ce rabdă în luptă. Iar arătarea Conducătorului luptei vădește prin ghicitură ajutorul dat de El celui ce se luptă, ca să înțelegem prin aceasta că Același Care rânduiește luptele îi și susține pe luptătorii Săi împotriva vrăjmașului.

Nu e ușor, ba, poate e cu neputință să prețuiască cineva mai mult binele în care nu se văd dulcețile arătate în viața aceasta, încât să voiască să se despartă fără greutate de casă, de soție, de copii, de frați, de părinți, de prieteni, de toate cele dulci ale vieții, dacă nu-l ajută Însuși Domnul pe cel ce a intrat de bunăvoie în lupta pentru bine. „Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mărit" (*Rom.* 8, 30).

Fiindcă sufletul e amestecat prin simțurile trupești cu cele dulci ale vieții și se desfată prin ochi de culoarea frumoasă a materiei și se pornește prin auz spre cele plăcute auzului și, prin miros și gust și pipăit, se bucură de fiecare din cele înrudite cu ele, prin simțuri fiind țintuit de cele dulci ale vieții ca într-un cui și nu se poate despărți de cele de care este legat, fiindcă este închis în ele ca într-o coajă, asemeni unei broaște țestoase sau unui melc, și este foarte greoi în astfel de mișcări, târându-se sub toată povara vieții. De aceea, un asemenea suflet e ușor de prins de cei ce-l gonesc amenințându-l cu jefuirea de bunuri sau cu păgubirea a ceva din cele năzuite în viața aceasta. El se lasă prins cu ușurință și se supune și devine prieten celui ce-l gonește. Dar când cuvântul cel viu, cel lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri, cum zice Apostolul (cf. *Evr.* 4, 12), ajunge înlăuntrul celui ce primește cu adevărat credința și taie plăcerile lumești ca pe niște umflături rele sau ca pe o povară legată de suflet, atunci, scuturându-și umerii ca un alergător, intră ușor și sprinten în stadionul luptelor, urmându-L pe Conducătorul luptei ca pe o călăuză în alergarea sa.

El nu mai privește la cele ce a părăsit, ci la cele ce le săvârșește. Nu mai întoarce ochiul spre dulceața din urmă, ci aleargă spre binele ce-i stă înainte. Nu se mai plânge de păgubirea de cele pământești, ci se veselește de câștigarea celor cerești. De aceea primește orice fel de chin ca pe un mijloc și ca pe un ajutor spre dobândirea bucuriei ce-i stă înainte: focul este un mijloc de curățire a materiei; sabia, despărțitoare a alipirii minții de cele materiale și trupești; și orice născocire de chinuri și dureri o primește cu bucurie, ca pe un leac potrivit pentru veninul rău, pricinuit de plăcere. Precum cei cu stomacul încărcat și plin de venin sorb cu hotărâre băutura amară, ca prin ea să depărteze pricina bolii, așa primește băutura durerilor, care stinge efectul rău al plăcerii, cel ce e gonit de vrăjmaș și aleargă spre Dumnezeu. Cine nu suferă nu se poate bucura.

Prin păcat a intrat moartea, deci numai prin ceea ce îi este contrar va fi alungată. Așadar, cei ce prigonesc pe alții pentru mărturisirea credinței în Dumnezeu și născocesc chinurile greu de răbdat aduc doctorie sufletelor prin dureri, tămăduind boala plăcerii prin prilejuri de durere. Astfel, Pavel primește crucea, Iacov – sabia, Ștefan – pietrele, Sfântul Petru – răstignirea cu capul în jos. Mai târziu s-au dezlănțuit asupra tuturor

luptătorilor credinței chinurile de multe feluri, fiarele, prăpăstiile, arderile, înghețarea în frig, spintecarea coastelor, cercurile de cuie din jurul capului, jupuirea pielii, smulgerea unghiilor, desfacerea picioarelor trupului din ambele părți, înfometarea – toate acestea și altele ca acestea le primesc sfinții cu bucurie, ca mijloace curățitoare de păcate, ca să nu mai rămână nici o urmă de plăcere întipărită în ea. Pentru că simțirea aceasta dureroasă și aspră șterge toate întipăririle plăcerii.

„Fericiți – așadar – cei prigoniți din pricina Mea." Aceasta s-a spus însă așa, ca noi să primim și celălalt înțeles, ca și cum sănătății i s-ar da cuvântul și aceasta ar zice: „Fericiți cei care, din pricina mea, se eliberează de boală, căci înstrăinarea de cele supărătoare dăruiește moștenirea mea celor care erau bolnavi". Să înțelegem acest cuvânt ca și cum însăși Viața ne-ar fi făgăduit această fericire: „Fericiți sunt cei prigoniți de moarte pentru Mine". Sau ca și cum Lumina ar fi zis: „Fericiți sunt cei prigoniți de întuneric pentru Mine". La fel și dreptatea, sfințenia, nestricăciunea, bunătatea și tot ce se cugetă și se numește bun. Să socotești că Însuși Domnul acestora îți spune: „Fericit cel alungat de tot ce se opune acestor bunătăți, de stricăciune, de întuneric, de păcat, de nedreptate, de lăcomie, de toate cele

ce se deosebesc de cuvintele, de lucrurile, de gândurile dreptății. A ajunge în afara relelor înseamnă a se așeza înlăuntrul celor bune". „Cel ce face păcatul – zice Domnul – este rob păcatului" (*In.* 8, 34). Deci cel ce s-a despărțit de păcatul căruia slujea a câștigat starea de cinste a libertății. Iar chipul cel mai înalt al libertății este stăpânirea de sine.

Demnitatea Împărăției nu are deasupra ei nici o stăpânire mai înaltă, ci îi este proprie stăpânirea de sine și neatârnarea. Deci, dacă cel străin de păcat e stăpân pe sine, iar Împărăția este de sine stăpânitoare și nestăpânită de nimic, înseamnă că este fericit cel gonit de rău, întrucât gonirea din partea răului îi aduce cinstea împărătească. Să nu ne întristăm, fraților, când suntem alungați din bunurile pământești! Căci cel ce se strămută din acestea se așază în Împărăția cerurilor. Pământul și cerul sunt cele două stihii în care este împărțită zidirea, ca loc de viețuire a creaturilor raționale. Lăcașul celor ce au primit viață în trup este pământul, iar al celor fără trupuri, cerul. Cum viața noastră trebuie numaidecât să se petreacă undeva, dacă nu suntem goniți de pe pământ, rămânem, fără îndoială, pe pământ, iar dacă îl părăsim, ne vom strămuta la cer.

Vezi unde te conduce Fericirea, pricinuindu-ți un bine așa de mare printr-o părelnică întristare? Aceasta cunoscând-o și Apostolul, zice: „Orice mustrare, la început, nu pare că e de bucurie, ci de întristare, dar mai pe urmă dă celor încercați cu ea roada pașnică a dreptății" (*Evr.* 12, 11).

Floarea fructelor așteptate este acum întristarea. Să primim, deci, de dragul fructului, și floarea. Să fim goniți, ca să alergăm, iar alergând, să nu alergăm în zadar, ci să ne fie alergarea spre cununa chemării noastre de sus. „Să alergăm așa, ca s-o luăm" (cf. *I Cor.* 9, 24). Ce câștigăm? Care este răsplătirea? Care este cununa? Eu socotesc că oricare dintre cele dorite nu este nimic și nimeni altcineva decât Domnul Însuși. El este Conducătorul luptei și cununa celor ce biruiesc. El este Cel ce împarte sorțul și El este sorțul cel bun. El este partea cea bună și El poruncește să ți se dea partea cea bună. El este Cel ce îmbogățește și El este bogăția, Cel ce-ți arată comoara și Cel ce ți Se face comoară, Cel ce-ți trezește dorirea mărgăritarului celui bun și Cel ce Se dă ție, celui ce negustorești bine, ca mărgăritar cumpărat.

Pentru a-L câștiga, să schimbăm, ca la târg, cele ce avem pentru cele ce nu le avem. Să nu ne întristăm, deci, că suntem prigoniți, ci mai degrabă să ne veselim că prin alungarea de la

cele de preț ale pământului alergăm spre binele ceresc, după cuvintele Aceluia Care a făgăduit fericirea celor ce sunt prigoniți pentru El. Căci a lor este Împărăția cerurilor din harul Domnului nostru Iisus Hristos, că a Lui este slava și Împărăția în vecii vecilor. Amin.

SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA

(schiță biografică)

În a doua jumătate a secolului al IV-lea, în Capadocia – vestită pentru corupția morală a locuitorilor săi – se ridică trei virtuoși bărbați, care sunt printre cei mai de frunte în Biserică, supranumiți și „cei trei capadocieni": Vasile, Episcop al Cezareei, zis și cel Mare; fratele acestuia, Grigorie de Nyssa, și bunul prieten al lui Vasile, Grigorie de Nazianz, numit și Teologul. Potrivit talentelor lor, cei trei capadocieni au mai fost numiți: Grigorie de Nyssa – bărbat „al cugetării", Grigorie de Nazianz – bărbat „al cuvântului" și Vasile cel Mare – bărbat „al faptei", deoarece cugetarea speculativă era calitatea principală a celui dintâi, elocvența era a celui de-al doilea și acțiunea practică a celui de-al treilea.

Grigorie, fratele mai mic al lui Vasile, se trăgea dintr-o familie strălucită, bogată și mult vestită prin strămoșii săi din Pontul Capadociei.

Bunica sa după tată era renumita Sfânta Macrina – o discipolă ferventă a Sfântului Grigorie Taumaturgul – care, în vremea persecuțiilor din timpul lui Maximian II, a trebuit să se adăpostească ani îndelungați, împreună cu soțul său, în pădurile Pontului, și care, ceva mai târziu – prin edictul împărătesc din 311 –, avea să-și piardă chiar și averea. Din căsătoria Sfintei Macrina au rezultat mai mulți fii.

Unul dintre aceștia, și anume Vasile – care era cunoscut și mult venerat în toată țara, nu numai ca

retor și bun administrator, dar mai ales pentru frica de Dumnezeu și virtutea sa – se căsători, sufletul trimis lui de către Dumnezeu spre a-i fi tovarășă de viață fiind o pioasă fecioară numită Emilia, care se căsători nu atât din înclinare către căsătorie, cât pentru a-și găsi un protector al vieții și onoarei sale.

Primul fruct al acestei căsătorii a fost sora cea mai mare a lui Grigorie, numită cu numele bunicii sale, Macrina, mult respectată și mult iubită de Grigorie al nostru, pe care el o numește totdeauna învățătoarea sa și căreia îi consacră scrierea lui *Viața Macrinei*. Numele celorlalți copii nu ne sunt toate cunoscute, însă se pare că au fost cu toții zece. În biografia Macrinei, Grigorie spune despre Emilia, mama sa, că în cele din urmă momente ale vieții ei, pe când rostea ultimele-i vorbe de binecuvântare, numește pe cei doi copii care erau prezenți la moartea sa: Macrina, prima născută, și Petru, ultimul dintre copii, născut după moartea soțului ei, Vasile.

Dar tot el, în aceeași biografie, zice că Emilia a avut mult necaz cu copiii ei, fiind mama a patru feciori și a cinci fete; această aparentă contradicție față de afirmația de mai sus se explică în mod foarte simplu, prin faptul că unul din cei zece copii a murit de timpuriu[1].

Din cele cinci fete, numai Macrina e numită, fiind cea mai însemnată pentru frumusețea și talentele sale; cei patru băieți erau: Vasile, cel mai mare, apoi Naucrațiu, a cărui moarte tragică este povestită în *Viața Macrinei*, al treilea este Grigorie însuși, iar cel

mai tânăr – Petru, ulterior Episcop de Sevasta, și căruia Grigorie îi dedică lucrarea sa minunată *Despre crearea omului* și *Despre Hexaimeron*[2].

Anul nașterii sale nu se cunoaște cu exactitate; trebuie, însă, în tot cazul, să fie la câțiva ani după cel al lui Vasile (329), deoarece îl numește pe acesta nu numai învățătorul, dar și părintele său. Ca an probabil al nașterii lui Grigorie se acceptă anul 331[3].

În orice caz, direcțiile principale ale filozofiei grecești nu-i erau necunoscute, căci pretutindeni în scrierile sale întâlnim referințe la textele platoniciene sau aristotelice, pe care știe să le întrebuințeze cu multă iscusință pentru speculațiile sale creștine; pare a fi făcut chiar studii de fiziologie și de medicină. El o prezintă chiar și pe sora sa Macrina ca pe o cunoscătoare a filozofiei grecești.

Nu pare să fi avut din copilărie înclinare către preoție; el însuși povestește că a urmat fără bucurie chemarea mamei sale, care-l invită, pe când era departe de patria sa, într-o locuință a ei, în vecinătatea bisericii, la sărbătoarea rânduită în amintirea celor patruzeci de martiri din Sevasta; dar acolo, mișcat de o vedenie avută în vis, se zice că și-a plâns cu lacrimi fierbinți rătăcirea, la picioarele sfinților martiri. Curând după aceasta, îl găsim în serviciul bisericii, ca anagnost, slujbă pe care în curând o schimbă cu cea de retor.

Nu se cunoaște dacă, o dată cu această schimbare a sentimentelor, are loc și căsătoria lui cu Teosebia, cu atât mai mult cu cât unii se îndoiesc de existența acestei căsătorii, deși cu nedreptate; căci Sfântul

Grigorie de Nazianz, în cuvântarea funebră rostită la moartea marelui Vasile, arată foarte clar că Sfântul Grigorie de Nyssa este singurul dintre frați care s-a căsătorit; și tot Sfântul Grigorie de Nazianz, în *Epistola XXXV*, mângâie pe Sfântul Grigorie de Nyssa pentru moartea Teosebiei, despre care vorbește ca despre o femeie foarte legată de soțul ei. Dar moartea prea grabnică a soției sale, îndemnurile fratelui său Vasile și mai ales mustrările aspre ale prietenului său Grigorie de Nazianz – care îi scria: „Se vede că demonul ambiției te duce pe drumul greșit, fără ca tu să vezi că voiești să fii numit mai curând retor decât creștin"[4] – îl împing să devină orator creștin și administrator speculativ al dogmelor bisericești.

În anul 371 – cu puțin înainte de alegerea lui Grigorie de Nazianz ca Episcop de Sasima – a fost consacrat, contra voinței sale, ca Episcop de Nyssa de către fratele său Vasile, care, cu un an mai înainte, fusese numit Episcop de Cezareea.

Nyssa era un oraș neînsemnat în Capadocia. Vremea lui Grigorie de Nyssa[5] era cea a persecuțiilor împăratului arian Valens contra aderenților la Simbolul [de credință] niceean. În Capadocia, încercările partidei împărătești au fost zădărnicite de atitudinea Sfântului Vasile. Guvernatorul din Pont, Demostene, devenit instrument al politicii împărătești, se amestecă în afacerile bisericești. Negreșit că Sfântul Grigorie al nostru, care era un zelos apărător al Ortodoxiei și un înfocat dușman al ereziei ariene, stătea împotriva lui Demostene, ceea ce îi atrage din partea acestuia

aspre persecuții, mergând până la a i se pune pe seamă acuzații grave, precum cea potrivit căreia alegerea lui ca Episcop al Nyssei ar fi necanonică sau că ar fi călcat bunurile Bisericii. În virtutea acestor acuze, Sfântul Grigorie de Nyssa va fi întemnițat, spre a fi judecat de o adunare de episcopi arieni, urmând să fie surghiunit în Ancira, însă izbutește să scape pe drum de cerbicia pazei care-l conducea și se retrage în singurătate.

Sfântul Vasile încearcă să justifice această fugă în fața lui Demostene, oferindu-se să dea socoteală de averea Bisericii; în același timp, îi amintește că, dacă la alegerea lui Grigorie vor fi fost încălcate canoanele, vina pentru aceasta nu trebuie să cadă în seama lui, ci a adunării episcopilor care l-au ales.

Dar guvernatorul nu se mulțumește cu aceasta și, în anul următor, 375, convoacă un sinod la Nyssa, în care Grigorie este depus, în locu-i fiind așezat un arian.

Astfel a fost Grigorie – care, în timpul acesta, pierduse și pe mama sa Emilia (†373) – îndepărtat de la episcopie.

Prietenul său Grigorie de Nazianz, însă, căruia îi mărturisea nevoia sa, de care era purtat ca un lemn pe apă, era în timpul acesta în strânsă legătură cu el și îl mângâia în mâhnirea lui – provocată de „succesele" arienilor – asigurându-l că strălucirea acestora se va sfârși curând, că turbarea de acum este ultima lor pâlpâire și că în curând va învinge adevărul. Această profeție se împlini o dată cu moartea lui Valens în lupta cu goții, în 378; succesorul său, Grațian,

ridică condamnarea la exil a episcopilor ortodocși și astfel Grigorie se întoarce iarăși în comunitatea sa, primit cu multă bucurie de popor; iar arianul pripășit care ocupase locul Sfântului Grigorie fu izgonit.

În 379, o dureroasă și îndoită pierdere îl întristă iarăși: moartea fratelui său Vasile și a surorii sale, iubita Macrina. La moartea celui dintâi s-a dus în grabă la Cezareea, ca să ia parte la înmormântare și să țină o cuvântare funebră. În octombrie, același an, ia parte la un sinod ținut în Antiohia pentru restabilirea păcii creștine; în drum spre casă, o vizitează pe sora sa iubită, care conducea o mănăstire din Pont și pe care nu o mai văzuse de opt ani; o găsește bolnavă, aproape de moarte, dar sufletește așa de înălțată, încât a fost în stare să poarte cu el discuții filozofico-religioase până în momentul trecerii în cealaltă lume; aceste discuții i-au oferit materialul pentru frumosul și adâncul dialog *Despre suflet și Înviere*.

În acest timp, a scris *Viața Macrinei* și poate că și cele două lucrări dedicate fratelui său Petru – care în anul 380 a fost Episcop de Sevasta –, lucrări despre *Hexaimeron* și despre *Crearea omului*, pe aceasta din urmă privind-o mai mult ca o continuare și completare a ceea ce scrisese fratele său Vasile.

În anul 381, însoțit de diaconul Evagrie, Grigorie merge la Constantinopol, unde are loc Sinodul II ecumenic. Sinodul a fost convocat de către împăratul Teodosie, în scopul înlăturării rătăcirilor din Biserică, la care a cărei consolidare, ca excelent dogmatic, Grigorie de Nyssa a avut un rol atât de însemnat, încât a fost numit „Părintele Părinților". Probabil că

tot atunci a avut loc acea prelegere – în douăsprezece cărți – împotriva lui Eunomie [de Cyzic], ținută înaintea lui Grigorie de Nazianz și Ieronim, și pe care o pomenește acesta din urmă [în *De viris illustribus*]. Cuvântarea ținută de el cu ocazia sfințirii lui Grigorie de Nazianz ca Episcop al Constantinopolului s-a pierdut. Însă cuvântarea funebră ținută la înmormântarea lui Meletie, Episcop de Antiohia, mort în timpul sinodului, s-a păstrat.

Rolul însemnat pe care l-a jucat Sfântul Grigorie de Nyssa în Sinodul II ecumenic este scos în evidență și de faptul că Sfântul Sinod l-a destinat ca un punct central al unității bisericești în dioceza Pontului; iar împăratul Teodosie, după cum el însuși mărturisește în epistola sa către Flavian, impresionat de sfințenia și calitățile sale superioare, îi conferă, într-o enciclică specială, potrivit expresiei Sfinților Părinți ai Sinodului, numele de „stâlp al Ortodoxiei"; Socrate îl numește „patriarh" [în *Istoria bisericească*], iar în iscăliturile actelor sinodale, numele lui Grigorie de Nyssa stă înaintea numelor multor arhiepiscopi.

O distincție deosebită și o probă pentru marea încredere de care se bucura în fața lumii este și aceasta: Sinodul ecumenic din 381 l-a însărcinat să întreprindă o călătorie în Arabia și Palestina, unde se iviseră mai multe tulburări în Biserică, mai ales în urma agitației apolinariștilor. Se pare că în anul următor a îndeplinit această însărcinare; ceea ce a făcut efectiv nu ne este, însă, relatat. Numai atât reiese din mărturisirile lui proprii: că a făcut triste experiențe, căci, cu cât dorea mai mult să se ducă la Sfin-

tele locuri ale Milostivirii și cu cât vizita cu mai multă pioșenie mormântul lui Hristos, cu atât se simțea mai nemulțumit de asocierile credincioșilor împotriva vrednicului de cinste și veneratului Chiril al Ierusalimului. În durerea sa față de aceste împrejurări pe care nu putea să le schimbe, se plângea: „În timp ce – zice el – universul întreg s-a unit în adevărata credință a Trinității, sunt la Ierusalim oameni care arată contra fraților lor o ură pe care ei nu trebuie să o aibă decât contra demonilor, contra păcatului și contra inamicilor declarați ai Mântuitorului".

Această călătorie i-a dat și ocazia de a compune renumita sa scriere *Epistolă către cei care se duc la Ierusalim*. În această scrisoare, el arată folosul mare al călătoriilor, precum și pericolul moral legat de acestea – mai ales pentru femei – nu numai din cauza primejdiilor celor mari la care se expun cei ce călătoresc, dar și din cauza nelegiuirilor și a imoralităților petrecute la Ierusalim; și, de aceea, el conchide că e mai folositor să se înalțe cineva cu sufletul la Hristos decât să călătorească în Palestina.

În anul următor, 383, merge iarăși la Sinodul de la Constantinopol, unde a ținut o *Cuvântare asupra dumnezeirii Fiului și a Sfântului Duh*. În timpul șederii sale în capitală, a cunoscut-o pe renumita Olimpia, căreia, după dorința ei, i-a dedicat *Omiliile la „Cântarea Cântărilor"*.

În 385, el este cel care rostește, la Constantinopol, cuvântările funebre prilejuite de înmormântarea principesei Pulcheria și a împărătesei Flaccilla, soția împăratului Teodosie.

De aici înainte, nu mai există nici o dată certă asupra vieții lui Grigorie; din propriile sale mărturisiri nu mai reiese decât că s-a certat cu Heladie, Arhiepiscopul Cezareei și succesorul fratelui său Vasile, pentru că acesta provoca neînțelegeri între preoți, probabil din invidie. În zadar a căutat Grigorie împăcarea; chiar încercările de mijlocire ale episcopilor vecini au rămas fără succes.

Pe urmă îl găsim, în 394, la Sinodul de la Constantinopol, ținut sub președinția lui Nectarie, unde sunt aduse în discuție neînțelegerile episcopilor arabi; în același timp, are loc serbarea sfințirii bisericii Sfinților Apostoli, pe care prefectul împărătesc Rufinus o zidise în orașul Calcedon și la care, pe cât se pare, Grigorie a ținut cuvântarea solemnă.

Nu mult timp după aceasta, acest valoros și vrednic Părinte trece la cele sfinte[6], iar ca prinos de venerație, Sfânta noastră Biserică îl serbează la 10 ianuarie.

Note

1. Rupp consideră că expresia „al zecelea" nu trebuie luată ca o certitudine și de aceea socotește el numai nouă copii; aceasta e, însă, numai o părere neîntemeiată.

2. În prima din aceste scrieri, tom 44, p. 123, Sfântul Grigorie tratează, într-un mod deosebit, chestiuni foarte importante, precum crearea lumii, a omului, natura și originea sufletului, învierea și întocmirea corpului omenesc; mai învață că sufletul e spirit, că este egal răspândit în orice parte a corpului. Respinge opinia lui Origen despre exis-

tența sufletului înainte de corp (preexistențialismul), susținând că sufletul este creat în același moment cu corpul etc.; în cea de a doua scriere, tom 44, p. 62, Sfântul Grigorie nu face o expunere pe larg a ceea ce a făcut Dumnezeu în cele șase zile, ci doar aduce completări sau înlătură neînțelegerile asupra celor deja scrise de fratele său Vasile în *Hexaimeron*.

3. Această probabilitate se bazează pe faptul că Vasile s-a născut în mod sigur după sfârșitul anului 329, iar Sfântul Grigorie de Nyssa, care este mai mic decât Sfântul Vasile și mai mic și decât Naucrațiu, nu se putea naște înainte de anul 331.

4. Sfântul Grigorie de Nazianz, *Epistola XXXVII*.

5. Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească*, pp. 469 și 470

6. Cf. Dr. I. Alzog, [*Patrologiae*], Sfântul Grigorie de Nyssa moare în 395.

CUPRINS

Redactor:
Gabriela Ciubuc
Tehnoredactor:
Laurențiu Becher

COLECȚIA
COMORILE PUSTIEI

(Listă cronologică 1-32)

1. ***Învățăturile Stareţului Varsanufie către monahi*** (1994)

2. Cuv. Paisie Aghioritul, ***Pateric Athonit*** (1995)

3. ***Viața Fericitului Pahomie*** (1995)

4. ***3 Cuvioşi Părinți egipteni: Avva Ioan Colov, Avva Ammona, Avva Zosima*** (1995)

5. ***Matericul. Adunare de cuvinte folositoare pentru maici*** (1995)

6. Sf. Simeon Noul Teolog, ***Cateheze către monahi*** (1995)

7. ***Patericul Lavrei Pecerska*** (1995)

8. Sf. Efrem Sirul, ***Cuvinte către monahi*** (1996)

9. Sf. Ignatie Brianceaninov, ***Tâlcuiri la Patericul egiptean*** (1996)

10. Sf. Ignatie Brianceaninov, ***Cuvânt despre Rugăciunea lui Iisus*** (1996)

11. ***Comentariu athonit la Psalmul 50*** (1996)

12. Sf. Paisie Velicikovski, ***Crinii ţarinii. Pagini filocalice*** (1996)

13. Sf. Simeon Noul Teolog, ***Țelul vieții creştine*** (1996)

14. Sf. Ignatie Brianceaninov, ***Plângerile unui monah*** (1997)

15. Cuv. Ioan de la Valaam, ***Fericirile*** (1997)

16. ***Meditații despre Rugăciunea inimii*** (1997)
17. Sf. Nil Sorski, ***Carte pentru lucrarea minții*** (1997)
18. Sf. Teofan Zăvorâtul, ***Ce este viața duhovnicească și cum să te apropii de ea*** (1997)
19. Sf. Ioan Gură de Aur, ***Omilii la Postul Mare*** (1997)
20. Igor Smolici, ***Din viața și învățătura stareților*** (1997)
21. Sf. Vasile cel Mare, Cuv. Paisie Velicikovski, Cuv. Nichifor Theotokis, ***Sfaturi la intrarea în monahism*** (1998)
22. Sf. Afraat Persanul, ***Îndrumări duhovnicești*** (1998)
23. Hristodoulos Paraskevaidis (Mitropolitul Dimitriadei), ***Războiul împotriva satanei*** (1998)
24. Inochentie al Odesei, ***Cuvântări la Sfântul și Marele Post*** (1998)
25. Arhim. Ioasaf Popa, ***Temeiurile vieții monahale de obște*** (1998)
26. Ilie A. Boulgarakis, ***Tu, care-i judeci pe fratele tău*** (1999)
27. Maica Gabriela Viziniuc, ***Chipuri de femei-martir din epoca persecuțiilor*** (1999)
28. ***Cuviosul Ioan cel Străin. Din arhiva Rugului Aprins*** (1999)
29. Arhim. Mina Dobzeu, ***3 strigări împotriva lui Antihrist. Istoria adevărată a pustnicului de la Brădicești*** (1999)
30. ***Sensul desăvîrșirii în monahism. Florilegiu duhovnicesc*** alcătuit de Ignatie Monahul (în curs de apariție)
31. Sf. Grigorie de Nyssa, ***8 omilii la Fericiri*** (1999)
32. Sf. Vasile cel Mare, ***Despre Botez*** (1999)

În colecția
COMORILE PUSTIEI
vor apărea în curând:

1. Juvenalie Ionașcu, ***Starețul Gheorghe de la Cernica și mișcarea paisiană***
2. Cuv. Nicodim Aghioritul, ***Paza celor 5 simțuri***
3. ***Deziderie sau Cărare către dragostea lui Dumnezeu*** (roman moral-alegoric)

36.000 lei

20

Tiparul executat la IMPRIMERIILE MEDIA PRO BRAŞOV

Într-o frumoasă versiune românească, pusă pentru prima oară la îndemâna publicului larg, văd lumina tiparului cele „Opt omilii la Fericiri" ale Sfântului Grigorie de Nyssa (fratele Sfântului Vasile cel Mare) – cea mai importantă exegeză patristică a Fericirilor evanghelice (Matei 5, 3-11). Marele teolog și poet al veacului al IV-lea închină câte un cuvânt de învățătură fiecăreia dintre cele nouă Fericiri formulate de Iisus în cadrul Predicii de pe munte (ultimele două sunt tratate la un loc, cea de a noua – "Fericiți veți fi voi când vă vor ocărî și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea" – fiind doar o precizare a celei de-a opta: "Fericiți cei prigoniți pentru dreptate..."). Exegeza, de o deosebită profunzime teologică, se constituie într-un mic tratat de morală și antropologie mistică, luminând taina prefacerii hristice a omului, temeiurile și sensurile supreme ale vieții creștine.

Textul este însoțit de o utilă "Schiță biografică" privitoare la autor și la epoca sa (veacul de aur al patristicii răsăritene).